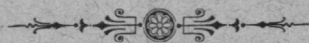

Leto XVII.

Številka 11. in 12.

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

DR. DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna Tiskarna“.

1901.

VSEBINA.

1. <i>Dr. Ivan Žmavc</i> : O glavnih pojmih politične ekonomike	321
2. —č.: K uporabi §-a 399 kaz. zak.	332
3. <i>K. W.</i> : K patologiji poizvedeb v kazenskem postopanju	334
4. Novo sistemizovanje višjih sodnih uradnikov	337
5. Za enakopravnost slovenščine pri nadsodišči v Gradci	340
6. Doneski k zgodovini slovenskega vseučiliškega vprašanja	344
7. Iz pravosodne prakse. Civilno pravo.	
<i>a)</i> Ugotovitvena tožba, ali tožba na pripoznanje? Kazen zavoljo nagajivosti	353
<i>b)</i> Pri tožbah na ugotovitev neobstoja denarne terjatve je za vrednost spornega predmeta vzeti visokost denarne terjatve	355
<i>c)</i> Sosporništvo po §-u 11 št. 1 ali po §-u 11 št. 2 c. pr. r.? Nedopustnost bagatelnega postopanja zastran zahteve enega sospornika. Intervenijent kot sospornik	356
<i>d)</i> Revizijo, označeno za ničnostno pritožbo, je zavrniti (§ 502 c. pr. r.). Predlog, da se sodba druge stopinje razveljavi in prvosodna sodba potrdi, ne vstreza predpisu § 506 c. pr. r.	358
<i>e)</i> Stroški pravde na izločitev (k §-u 45 c. pr. r.)	359
<i>f)</i> Po končanem zastopanju mora odvetnik izročiti listine in spise stranki brezplačno, ako so poravnani njegovi stroški zastopanja (§ 12, odst. 1 odv. reda in čl. V. uv. zak. k c. pr. r.)	361
<i>g)</i> Registriranje zadrug	362
Kazensko pravo.	
<i>a)</i> Razžaljenje časti? Kdor po svoji dolžnosti skrbi za svoje ali tuje koristi, tist ne ravna določno. Kolika je odgovornost zagovornika za izjave, s katerimi zastopa svojega klijenta?	363
8. Izpred državnega sodišča.	
Dan, ko se razglasi imenik za državnozborske volitve, se ne všteva v 8dnevni reklamacijski rok	372
9. Konflikt med odvetništvom in justičnim ministrstvom	375
10. Najnovejše gibanje za vseučilišče v Ljubljani	377
11. Književna poročila	380
12. Razne vesti	382

Slovenski Pravniki.

Leto XVII. V Ljubljani, 15. decembra 1901. Štev. 11. in 12.

O glavnih pojmih politične ekonomike.

Piše dr. Ivan Žmavc.

IV. Trgovina.¹⁾

Ako hočemo kasneje umeti bistvo borze, razmotrovati nam je prej o bistvu trgovine; kajti borza je trg.

O trgovini ima občinstvo često slabe pojme; na prvi pogled zdi se marsikomu, da trgovina ni produktivna, da je trgovec zajedalec, pijavka na gospodarskem organizmu. Toda kdor stvar mirno in trezno prevdari, uvidi, da je prava trgovina prav tako na mestu, kakor poljedelstvo, obrt in industrija; in če se trgovina kedaj zlorablja, ni pozabiti, da je zlorab tudi v drugih poklicih: fevdalni veleposestnik zlorabljal je in deloma še danes zlorablja svoje ekonomične funkcije v sebične namene, istotako industrijalec in — trgovec. Pa kakor vsled gotovih zlorab ne smemo celega poljedelstva in cele industrije obsoditi, tako tudi ne vse trgovine in trgovskega stanu v celoti.

Namen narodnega gospodarstva je, proizvajati ali producirati gospodarska dobra, imetke, premoženje, ustvarjati ekonomične vrednosti. Rekli smo gori pri analizi vrednosti²⁾ in potrebe³⁾, da je produkcija ustvarjanje in pomnoževanje ekonomičnih vrednosti; vrednost in vsled tega tudi način produkcije se ravna po potrebah človeških. Potrebe so različne; elementarna potreba je potreba po živežu; proizvodstvo živeža in kar k temu spada, t. zv. praproizvodstvo⁴⁾ je torej temelj vsemu gospodarskemu proizvodstvu, kmetijstvo podlaga vsemu ekonomičnemu posloplju. Človek se pa mora tudi oblačiti, mora si zidati do-

¹⁾ Gl. »Slov. Pravniki« 1901. št. 4.

²⁾ »Sl. Pravniki« l. 1899. str. 97 in nad.

³⁾ Ravnotam str. 165 in nad.

⁴⁾ K praproizvodstvu (Urproduction) računa se: poljedelstvo, vrtnarstvo, ribarstvo in navadno tudi rudarstvo.

movja, mora si ob večerih svetiti i. t. d.; brezštevilo obrtov in industrij služi takošnim potrebam, ki se vedno bolj množijo z rastočo kulturo. Praproizvodstvo tvori elementarne snovi ter surovine, industrija pa spreminja in plemeniti surovine; poljedelstvo cvete, kakor ime pové, na deželi, pod milim nebom, obrt ter industrija pa v delavnicah, tovarnah, po mestih. Te dve vrsti produkcij bijeta med seboj več en boj¹⁾; večinoma zmaguje inteligenten, napreden obrt po mestih, posebno pa tehnično dovršena industrija, kakor se v novejšem času razvija, nad konservativnim ter naravno nekoliko okornim kmetijstvom. Ta boj je osobito dandanes krut, ko so ceni poljedelski pridelki deviških zemljišč argentinijskih, braziljskih i. t. d. preplavili Evropo, tako da naš kmet ne more več konkurirati na svetovnem trgu, h kateremu je pa na drugi strani neizogibno priklenjen, dočim ima — vsaj imela je dolgo časa — evropska industrija zlate čase, ker se nje izdelki iščejo povsod na zemlji.

Ne more pa biti najprostejšega naturalnega gospodarstva brez menjave — o menjalni vrednosti govorili smo pri temeljni analizi vrednosti ter cene — in še manj more biti razvito narodno gospodstvo brez — trgovine, brez trgovskega stanu.

Predno razmotrujemo o trgovini deduktivnim potom, hočemo se ozreti na konkretne gospodarske pojave.

Kdor nekoliko svet pozna, vé, da se v Evropi kmetijstvo v novejšem času krči, dočim vedno bolj raste pomen industrije in trgovine. Ni namen teh razmotrovanj, kritično presojati ta svetovnogospodarski pojav. Dejstvo je, da je gospodarsko najnaprednejša dežela na zemlji, Anglija, dandanes industrijalna dežela — le $\frac{1}{10}$ prebivalstva živi se še iz kmetijstva — ostale evropske dežele pa so krenile poti, da postanejo prej ali slej industrijalne. Imenujemo na kontinentu najnaprednejšo državo, katera ima tudi

¹⁾ Ta boj med poljedelstvom na eni, industrijo ter trgovino na drugi strani harmonično, ali vsaj s kompromisi ublaževati, je naloga gospodarske politike. Ta gospodarska nasprotja so gmotna podlaga nasprotju med kmečko in mestno kulturo sploh. Potrebno je, da bi Slovenci temeljito razmišljali o tej dvojni kulturi (v Nemcih zastopa iz gospodarskih ozirov agrarno stališče n. pr. K. Olde nberg: Deutschland als Industriestaat 1897 [drobna, toda prezanimiva knjižica], industrijalno pa H. Dietzel: Weltwirtschaft u. Volkswirtschaft 1900. i. dr.).

najboljšo gospodarsko statistiko,¹⁾ tako, da nje material naj-
boljše služi znanstvenim preiskavam. Nemčija bila je v začetku
19. stoletja agrarna država; l. 1882. živelo je le 42·51% prebi-
valcev iz poljedelstva, 45·53% iz industrije ter trgovine, l. 1895.
pa samo še 35·74% iz poljedelstva, in že 50·64% iz industrije
ter trgovine. Nemčija je dandanes industrijalna država. Tudi Av-
strija gre v tej smeri; cisaljtanska polovica je v nekaterih de-
želah, kakor na Češkem in Nižjem Avstrijskem, že industrijalna;
v celoti so se procenti poljedelskega prebivalstva od 67·2% v
l. 1870. skrčili na 62·4% v l. 1890.²⁾

Industrija ter trgovina hodita roko v roko, da, kakor sta-
tistika kaže, trgovina se relativno še bolj dviga nego li indu-
strija. To tudi nobeno čudo ni; ako so narodi enkrat v sve-
tovnem gospodarstvu, bilo bi blazno, ako bi kdo zahteval na-
zadovanje ali celo izločitev trgovine iz gospodarskega organizma;
pač pa je trgovina, seveda racionalna trgovina, posebno pa ve-
letrštvo, organizator narodnega in svetovnega gospodarstva. Narod,
ki nima izobraženih veletržcev svojih, nima svojega, nima na-
rodnega gospodarstva.

Velikega pomena trgovine za kulturni razvoj narodov v
zgodovini ne moremo tu razložiti; vsi pač vemo, koliko se je v
prosveti zahvaliti trgovskim narodom, kakoršni so bili Feničani,
Židje — ki so še do danes prvi gospodarski narod — Grki —
znano je, kake boje so vedli grški kolonisti in trgovci v Mali
Aziji, — Rimljani i. t. d., vsi vemo, da tudi do naših dni kulturo
najbolj pospešujejo trgovski narodi, kakoršni so bili proti koncu
srednjega veka Italijani, pozneje Španci, Holandci, Francozi, An-
gleži, Nemci. Ne moremo tudi dalje razlagati, da so največji velikani
človeštva, dà, največji idealisti, kakor Plato, sv. Frančišek Asiški,
izhajali (in še izhajajo) iz trgovskega stanu. Opozarjam le na

¹⁾ Statistični urad v Berlinu izdal je od l. 1872 do sedaj 188 velikih
zvezkov »Statistik des deutschen Reichs«. Kar se tiče gospodarske statistike,
združil je ravnatelj ces. statističnega urada in znani političnoekonomični
učenjaki H. v. Scheel glavne rezultate najnovejših podatkov v izborni
knjižici: Die Deutsche Volkswirtschaft am Schlusse des 19. Jahrhunderts,
Berlin 1900, kjer najdeš pregleden prerez čez mogočni gospodarski orga-
nizem Nemčije. Kaj podobnega mi v Avstriji doslej nimamo, ker še pravega
obrnega štetja imeli nismo, kajti le-to je stoprv za letošnje leto določeno.

²⁾ Gl. Rauchberg: Die Bevölkerung Österreichs. Wien 1895.

naše dni: kaj so glavne točke aktualne politike v Avstriji? Železnica čez Alpe do Trsta, kanali in vodne ceste¹⁾ od Donave do Vltave in Hamburga na eni, od Donave do Odre in Vztočnega morja na drugi strani; trgovinske pogodbe, ki se bodo koncem l. 1903. morale obnoviti s sosednimi državami — na to, na povzdigo prometa in trgovine, na razširjavo narodnega trga mora dandanes misliti razumna politika v Avstriji, to določuje dandanes osodo narodov. Narod pa, ki tega ne more ali noče razumeti, ki se le za malenkostmi žene in z malenkostmi svoje sile drobi, je brez dvoma obsojen k poginu. Bolj kakor boj pri Kralj. Gradci odločuje in odloči osodo avstrijskih ter vseh narodov izid gospodarskih bojev, v katerih so trgovci važni vojskovodje. —

Bistvo trgovine smo teoretično pravzaprav že povdarili pri razkladanju temeljnega političnoekonomičnega pojma, pri razkladanju vrednosti, posebno menjalne vrednosti. Promet je bistven ekonomičen pojav, narodno gospodarstvo je v bistvu prometna organizacija. Ako smo razumeli ekonomično važnost menjave ali zamene, imamo ekonomični princip, od katerega deduktivno preidemo k poedinim lastnostim trgovine.²⁾

Ako sta produktivna poljedelstvo in obrt, produktivna je tudi trgovina. Gori smo izvajali, kako tesno je zvezana menjalna vrednost s porabno. Toda vsaka zamena še ni trgovski čin; trgovina se še le začinja, kadar se izcimijo pravilni sestanki tistih, ki hočejo zamenjavati (sejem, trg); naprednejša ljudstva uvažajo

¹⁾ Agrarni narod, ki niti še nima rek reguliranih i. dr., naj se v prvi vrsti za ta nedostatek pobriga, predno se navdušuje za železnice in kanale, ki pomagajo le eksportnim narodom in kapitalistično močnim slojem.

²⁾ O trgovini je seveda velika literatura; vsako političnoekonomično delo ima poglavja o njej. Izmed velikih monografij omenjam Van der Borcht: *Handel u. Handelspolitik*, Leipzig 1900 in Sondorfer: *Die Technik des Welthandels*, Wien 1900, so pa tudi enciklopedije, n. pr. Spamer's *Handelslexikon* i. t. d. — Praktičen pregled o celem svetovnem trgovstvu podaje Neumann-Spallart: *Übersichten der Weltwirtschaft* (fortgesetzt v. Juraschek) Wien 1896. Teoretično in praktično zanimiva je knjižica izbornega učenjaka in praktika R. Ehrenberg-a: *Der Handel. Seine wirtschaftliche Bedeutung, seine nationalen Pflichten u. sein Verhältniss zum Staate*. Jena 1897. — Na vrhuncu vede so članki, nanašajoči se na trgovino, v *Elster-jevem Wörterbuch-u der Volkswirtschaft* (n. pr. od Rathgen-a) in v *Conrad-ovem Handwörterbuch-u der Staatswissenschaften* (n. pr. od dunajskega minister. svètnika V. Mataja).

izdelke in stvari (lišp, orožje, zlato, sužnje, ženske) v barbarske tuje dežele — in narobe od tam tudi izvažajo — to je začetek trgovine. Trgovina dobi pa sčasom blažje, tudi za lastni narod pomenljivejše in važnejše oblike. Vsled delitve dela in poklicev se razrahlja domače gospodarstvo, proizvoznik ne proizvaja več premo v svoje svrhe, temveč za trg; zvezo s konsumentom mu pa olajšujejo posredovalci, trgovci, ki postanejo poseben stan in poklic. Trгоvec nakupuje blago, da ga potem proti dobičku prodá; trгоvec je kupec in prodajalec, in trgovina je ono delo, ki hoče doseči dobiček s tem, da obrtno nakupuje in prodava dobra in imetke.

Pri delitvi dela je trgovina neobhodno potrebna; ekonomično dobro ima stoprv tedaj svojo vrednost, če je našlo pot k konsumentu. Kaj bi pomagalo premoženje, ki bi bilo kje zakopano in bi ga ljudje ne mogli doseči? Praproizvoznik brez dvoma tvori dobra; obrtnik in industrijalec spreminja in plemeniti snovi, on jim daje prikladno vrednost za rabo, tvori torej tudi dobra, je produktiven; trгоvec pa posreduje pot k konsumentu, s kojo še le dobi proizvod svojo gospodarsko vrednost; trgovina daje proizvodom krajno vrednost (Ortswert), to je, proizvodu daje trгоvec ekonomično vrednost s tem, da naredi iz proizvoda blago, ki ima tem večjo vrednost, čim bližji, krajno bližji je proizvod konsumu in potrebujočemu subjektu. Saj razmerje k potrebi, h konsumu daje vrednost stvarjem. Trгоvec na ta način zaključuje proizvajanje in produkcijo, trgovina je tako produktivna v pravem pomenu besede, ker tvori ekonomične vrednosti.

Zgodovinskega razvoja trgovine iz primitivnih oblik ne moremo na tem mestu razložiti.

Trgovina se je zeló spopolnila od 16. stoletja naprej, posebno pa, česar bi poprej ne bili verjeli, v 19. stoletju vsled čudovite dovršenosti modernih občil. Ker imajo občila veliko važnost, je razumevno, da se je komunikacija kakor samostojna veja prometne organizacije odcepila od trgovine v ožjem smislu; v starejših časih moral je trгоvec tudi za transport skrbeti, in v to je bilo treba mnogo kapitala pri precejšnjem riziku; dandanes opravljajo transport lastne železnice, ladje i. t. d. Trгоvec ima

sedaj ožjo, pa intenzivnejšo zadačo: gleda samó na špekulacijo, na kombinacije trgovskih črtežev in na korespondenco v svojem biróu; komisijska trgovina na račun tretje osebe raste. Ostala opravila prejšnjega trgovca oskrbujejo špedicija, transportni zavodi, skladišča; črtežem trgovčevim prihajajo na pomoč informacijski biró, inserati v novinah; odjemališč iščejo posebni agenti, ki študirajo in spoznajo ekonomične potrebe raznih pokrajin, dá, celó kapital preskrbujejo trgovcu kreditne organizacije, banke, in plačevanje izvajajo žiro- ter kliring zavodi.

Ako so opravila modernega trgovca na eni strani omejena, je z druge strani intenzivnost in pritisek trgovine na celi gospodarski organizem tako mogočen, da vsi ekonomični organi prihajajo pod upliv trgovine; vsak proizvod poljedelstva, obrta, industrije, celó proizvode duhá in umetnosti potegne trgovina v svoje področje; trgovski duh veje v vseh poklicih, vse je kupčija, žalibog, često tudi barantija; posebno pa dobi v ožjem smislu gospodarsko življenje trgovski značaj. V očigled delitve dela in neskončno mnogih poklicev je prisiljen konsument po posredniku iskati si producenta ter narobe, obrat v blagu je ogromen, in modernemu trgovcu zagotavlja uprav ta množina z malimi procenti dobička trajni uspeh, nikakor pa ne več kaki oderuški, veliki dobički na mah.

Komercialni in špekulativni duh daje značaj modernemu gospodarskemu življenju ter moderni kulturi sploh; in zakonodavstvo moralo je hoditi za takšnim ekonomičnim razvojem, kateremu se je tu in tam celó preveč uklonilo.

Hud je boj, ki ga bijejo stare oblike proizvodstva z moderno trgovino; te stare oblike so ali izginile — ali še izginejo — ali so se prilagodile novim razmeram; večinoma je trgovina in v duhu trgovine stoječa industrija razjela ter razdrobila staro proizvodstvo. Kdo ne pozna obupne sile pri poljedelstvu, kdo ne vidi razpada rokodelstva ter malega obrta? Še več; kdo ne vidi razpada v okviru trgovine same? Veletgovina izpodgrizuje kramarja ter malega trgovca, veliki magacini ter skladišča (Warenhäuser) izpodkopujejo tla malemu detailistu, in tudi razne konsumne zadruge so v službi tega modernega razjedajočega duha

Predno pa spregovorimo o veliki ter detailni blagovni trgovini, povdariti nam je še nekaj karakteristik trgovine v novejši ekonomiji.

Že smo rekli, da je trgovec posredovalec med producentom in konsumentom. V delodelitvenem gospodarstvu modernem je trgovina neobhodno potrebna, ker organizira izvoz in uvoz živil, surovin, obrtnih ter industrialnih proizvodov i. t. d.; brez trgovine bi ne moglo toliko milijonov ljudi živeti na primeroma majhnem prostoru, ne bila bi mogoča taka pomnožitev prebivalstva, ne vzrastla bi bila velemesta, kakoršnih še zgodovina ni videla. Trgovina poravnava krajno in časno nedostatek in preobilico imetkov, ona omogočuje z menjavo imetkov, da se človeške potrebe boljše morejo zadovoljevati, množi porabljenost imetka in blaga, tvori tako gospodarsko vrednost in je produktivna.

Prav radi tega, ker imetkom daje gospodarsko vrednost v večji meri, je trgovina še posebno važna; gospodarska vrednost stvari se objektivno kaže kakor cena; s ceno, izraženo v denarju, označujemo gospodarsko rabljivost stvari: trgovina je pa uprav gledé na ta prepomenljivi pojav gospodarskega organizma v svojem elementu, trgovina tvori, organizira ter regulira ceno gospodarskih imetkov, ona daje gospodarskemu dobru poslednjo, za gospodarske ter družbene funkcije potrebno obliko. V prometnem življenju, v katerem živimo vsi, bogati in revni, visoki in nizki, odkazani smo vsi, producenti in konsumenti, gledé cene stvari na regulujočo moč trgovine. Trgovina ni samo distributiven obrt, ki deli proizvode med konsumente, ampak je tudi organizator celega narodnega gospodarstva. Da trgovec primerja krajno in časno smer cen, da deva ponudbo in povpraševanje v soglasje, s kratka, da ekonomično razmišlja in špekulira, v tem je pravi poklic trgovca.

Oblike trgovine z blagom so različne; starejše oblike so krošnjarstvo in sejmska trgovina, novejše pa štacunarstvo, detailna trgovina, veletgovina (kontorska trgovina) in borzna trgovina. O poslednji govorilo bo posebno poglavje.

Veletgovina je, kakor ime pove, trgovina v velikem, posredovanje med velikimi producenti in velikimi konsumenti,

med veletovarnarji in detailnimi trgovci, eventualno med samimi trgovci ali med samimi tovarnarji. Pri veletrgovini vpliva konkurenca dobro, ker zabranjuje prevelike dobičke; moderni duh trgovine se tu zlasti kaže, kjer često odločuje uspeh maloprocenčni dobiček — seveda so tudi izjeme, posebno kadar se veletržci kartelirajo vkljub vsem modrim socijalnopolitičnim zakonom držav. Ker je velikost obrata merodajna, odpadajo preobilni in manjši grosisti, koncentrirano veletrštvo pa ostaja zmagovito na bojišču.

Značaj veletrgovine ima osobito trgovina z efekti in denarjem, ki se vedno bolj osredotočuje v velepodjetjih, zlasti v oblikah delniških družb.

Ako veletrštvo osredotočuje trgovino, je detailna trgovina uprav distributivna, razdeljujoča in v novejšem času zelo razširjena. Skoro v vsaki vasi je štacuna, in mala trgovina veže se intimno tudi s poljedelstvom in industrijo. Kmet stoji sredi denarnega gospodarstva, mora plačati davke v denarju, ne več v naturalijah, ima potrebe, kojih vzadovoljenje zahteva denar n. pr. k nakupu fabriške obleke, fabriškega železja in orodja, pa tudi že k nakupu kave, cukra, piva i. t. d.; mali kmet je vesel, če pride k njemu na dom potujoči nakupec, ki mu odkupi del njegovih pridelkov. Še bolj iščeta zveze s trgovino obrt in rokodelstvo, ki je osobito naseljeno v večjih krajih in mestih ter je še bolj odkazano na denar nego li kmetijstvo; nekateri obrti so itak pravzaprav tudi trgovine, kakor peki in mesarji; rokodelci pa radi postajajo trgovci, ki ne prodajo le izdelkov svojih rok, ampak tudi blago sorodne vrste, vsaj da privabijo več občinstva k sebi; ker je konkurenca velika, je rokodelec zadovoljen, če ima zmerom dela, akopram za majhen zaslužek, in rad prejema naročila od velikih magacinov in večjih trgovcev, a se ne zanaša več toliko na poedine, ker preredke naročnike.

Je li mala detailna in posebno mala lokalna trgovina narodnogospodarsko koristna in potrebna? Da se objektivno na to vprašanje odgovori, treba imeti pred očmi obči blagor celega naroda.

Na razpad celega malega detailnega trgovstva pač ne more in ne sme nikdo misliti. Vendar so pa okolnosti take, da nikdo ne more prezreti modernih tendenc v gospodarstvu, vsled kojih

tudi pri detailni trgovini prevladujejo velike oblike; v duhu teh modernih tendenc so tudi, kakor smo že namignili, konsumna društva.

Aksiom je, da je narodnogospodarsko dobro in koristno, kar je v prid celoti; celota pa, to je po večjem delu družba konsumentov, si želi, da dobi razne vrste blaga na kar najboljši način in po kar najnižji ceni. Le one kupčijske oblike se dajo ohraniti, ki temu interesu konsumentov najbolj ustrezajo; razumna trgovina mora si torej prisvojiti princip, kar največ profitirati z malimi procenti, to se pravi: z velikim obratom, z razsežnim odjemom; v naprednejšem gospodarstvu velja trgovcu geslo: Boljše je delati za milijone nego za milijonarje.

Razmere v detailni trgovini so pa dandanes prav težavne; predno si vzame kdo v program, da male detailne trgovce iztrebi, mora pač vse »pro« in »contra« vestno uvaževati.

Dejstvo je, da konkurenca v mali trgovini nima vsikdar onega blagodejnega vpliva pri tvorbi cen kakor v veletrgovini; široko občinstvo nima te razsodnosti kakor oni sloji, ki imajo opravkov z veletržci, in je vsled tega bolj izpostavljeno eventualnim slabim praktikam trgovcev. Toda če moramo zlorabljenje nevednega občinstva obsoditi, ne smemo na drugi strani pozabiti, da si mali trgovci morajo večjih procentov prislužiti radi primeroma mnogo večjega dela ter truda nego ga daje veletrgovina. Mali trgovini se je boriti z mnogimi težkočami; ne samo, da sili k njej preveč ljudij, ki nimajo prave sposobnosti, izobrazbe in podjetnosti (kapital se dandanes primeroma lahko dobi), preti malim trgovcem toliko nevarnosti, da je socialno vprašanje pri njih že dosti ostro, in da je treba resnega razmišljanja, kako rešiti to vprašanje.

Nevarnost je, da se dandanes, kakor smo že dejali, posredovanje med producentom in konsumentom zelo rado vrši brez trgovca; kakor se konsumenti združno vežejo v t. zv. konsumnih društvih, v katerih se včasih docela ugodno oskrbujejo z navadnimi potrebščinami, tako se družijo producenti, da skupno nakupujejo surovine in prodajajo proizvode; takšne proizvodstvene zadruge imajo posebno važnost za kmetijstvo, kateremu ostane na ta način marsikateri dobiček. Naj-

večja nevarnost za malo trgovino so pa veliki magacini, bazari in t. zv. skladišča, torej velepodjetja detailne trgovine. Posebno na torišču oblačil¹⁾ in tkanin razvile so se takšne, včasih uprav velikanske trgovine detailne, ki vporabljajo oni moderni princip maloprocenatnega dobička pri obsežnem obratu na detailno trgovino in ki delajo z bogato izbero, fiksnimi, za vse občinstvo enakimi cenami, sijajnimi prodajalnicami, z reklamo, filialkami i. t. d. pravo revolucijo v detailni trgovini; najbolj nevarni so pa ti veledetailisti malim detailistom s sistemom razpošiljanja, kojega tadi fabrikanti sami porabljajo v svoj prospeh, a na škodo malih obrtnikov.

Ni dvoma, da ima veletrgovina, kakor vsak veleobrt, izvzemši velepodjetja v poljedelstvu, prednost pred malim podjetjem: velepodjetje zalaga v obče cenejše in boljše. Zato morajo tudi mali detailisti skrbeti za to, da tudi za sebe v prid obrnejo prednosti velepodjetij; zadruge detailistov za nakupovanje v velikem, fiksne cene, plačevanje kupovalcev in odjemalcev v gotovem — v tem je bodočnost male trgovine.

O konkurenci, s katero proti mali trgovini nastopajo krošnjarstvo, sejmska in potovalna trgovina, fiktivne dražbe itd. ne moremo tu natančneje govoriti.

Doslej smo vedno imeli na misli trgovino z blagom; ker je dandanes velik del premoženja naložen v vrednostnih papirjih, razvila se je tudi posebna in važna trgovina z efekti, o kateri bomo govorili v poglavju o bankah, in pa v poglavju o borzah. —

K sklepu še par besedi o glavnih tendencah v razvoju moderne trgovine.

Nov pečat daje, kakor rečeno, vsej moderni gospodarski organizaciji razvita delitev dela; tako so se tudi od prejšnje trgovine ločili samostalni obrti (špedicija, transport), zato pa ima dandanes trgovec manj obsežen delokrog in tudi manjši riziko. Razviti kredit in bankovstvo ponuja trgovcu kapitala dovolj katerega je pa radi manjšega obsega trgovskega poslovanja prav za prav manj treba ko kedaj. Dalje je dandanes kapital radi

¹⁾ n. pr. znana vefirma Rothberger na Dunaju in drugod.

brze cirkulacije plačilnih sredstev izdatnejši, nego prej; trgovec kot kupec pravilno svojemu zalagatelju (liferantu) ne plačuje koj v gotovini, temveč v menicah, katere prodajalci in zalagatelji oddajo bankam in tako z lahko pridejo k svojemu denarju. Trgovec — in sicer kakor kupec ali kakor prodajalec — ne potrebuje za trgovanje ravno velikega lastnega kapitala,¹⁾ temveč odločilne so sedaj v prvi vrsti osebne lastnosti trgovca: marljivost, energija, špekulativna nadarjenost, iznajdljivost, vestnost, s kratka: trgovski duh.²⁾ Ako je delokrog manj obsežen, je delo samo tem intenzivnejše. In trgovci, ki so kos tem modernim zahtevam svojega stanu, so še vedno, kakor vsikdar, pravi organizatorji celega narodnega gospodarstva, so »spiritus movens«, duša celega svetovnega gospodarstva. Poleg praproizvodstva in obrta je in ostane trgovsko delo in trgovska špekulacija prevažen tvoritelj gospodarskih vrednosti.

¹⁾ O tej demokratični strukturi modernega prometa smo gori z Bagehotom spregovorili («Kredit» str. 110).

²⁾ O etičnem in socijalnopolitičnem pomenu trgovskega stanu dalo bi se še mnogo pisati, a opustiti moramo to pri razkladanju glavnih pojmov političnoekonomičnih. Ako so n. pr. Nemci dandanes mogočni (posebno zunaj v Nemčiji), zahvaljevati morajo za to ne v poslednji vrsti svoje trgovce; v lepi obliki je naslikal zadače trgovskega stanu za procvit narodni Gust. Freytag v takorekoč trgovskem romanu »Soll und Haben«. Ni dvoma, da si morajo Slovenci, ako se hočejo udeleževati kulture, prisvojiti tudi trgovsko kulturo, koju tako lepo povelečuje angleški pisatelj Sam Smiles; značilno za naše dežele je pa doslej žalibog, da je večja trgovina v rokah tujcev, in da je v obče trgovina slabo razvita; dejstvo pove dovolj, da gre več trgovine po reki Labi od Ustja (Aussig) nizdolu in nazaj, nego preko Trsta, torej na morju!

K uporabi §-a 399 kaz. zak.

V oddaljeni gorski vasi imata klavec drobnice in krčmarica pravico prodajati surovo, oziroma kuhano meso. Zapriseženi mesogledec je pa dokaj dalje v drugi vasi. Klavec in krčmarica pošljeta po mesogleda, da bi pregledal dva prešiča, ki sta ju hotela zaklati. Ker se je mesogledec zamudil, sta klavec in krčmarica prešiča zaklala. Mesogledec je potem ogledal meso že mrtvih prešičev in ker je spoznal, da sta zdrava, sta ju klavec in krčmarica prodajala. Vsled obtožbe javn. obtožitelja je sodnik klavca in krčmarico obsodil po §-u 399 k. z., ker se ni dalo ogledati še živa prešiča, ker torej žival »ni bila po predpisu ogledana«. —

Proti tej razsodbi je več pomislekov. § 12 zakona z dne 29. februarja 1880 št. 35 drž. zak. sicer pravi: »ogledovanje živine in mesa treba je glede živine v poboj sploh izvrševati. V obrtniških klavnicah naj se ta ogled raztegne tudi na živino za zakol ali drobnico;« — toda zanemarjenje tega ogleda utemeljuje samo ravnokar navedeni prestopok po §-u 12 cit. zak. in dotičnih splošnih določil ne bi bilo upoštevati pri sličnem prestopku po §-u 399 kaz. zak., katerega kazen je mnogo bolj občutna. Za krivdo pri tem prestopku je marveč upoštevati predpise, ki so za ogled žive drobnice in njih mesa sicer v veljavi, in to za Kranjsko ogledni predpis iz gubern. naredbe z dne 17. avgusta 1839 št. 18369 in iz gubern. naredbe z dne 1. februarja 1840 št. 1870. Po le-teh naredbah je pregledati vsako živino in drobnico še živo in potem meso iste mrtve živali, toda v drugi naredbi, s katero se je ogledni predpis uveljavil za vso Kranjsko se glasi točka b): »— Nur in jenen Orten des flachen Landes, wo Fleischer und Fleischverkäufer sich befinden, und wo ein Wundarzt oder ein Gemeinderichter (občinski predstojnik), wenigstens in der Nähe dieser Ortschaft sich aufhält, ist die erwähnte Fleischschau in Ausführung zu setzen, und es ist in allen diesen Ortschaften der Gemeinderichter, wo kein Wundarzt ist, als Beschauer anzustellen.«

Po §-u 3 zakona z dne 30. aprila 1870 št. 68 drž. zak. spada ogledovanje živine in mesa med samostojna opravila občin. Občina imenuj mesogledca, državno politično oblastvo pa

ga zaprisezi. Iz navedenih določil gubern. naredbe z dne 1. febru-
varja 1840 št. 1870 izhaja, da občina niti ni zavezana postavljati
mesogledca za ves svoj okoliš, in da ni v vseh krajih po deželi
pregledovati v zakol odmenjene drobnice še za živa. Občina do-
ločuje sama, kako je v takih krajih vršiti zdravstveno policijo;
navadno bo zadostovalo, da se pregledajo vsi deli že zaklane
drobnice. Občinski zastop je vsekakor odgovoren višji oblasti,
da se ne prodaja nezdravo meso; po rečenem pa ni dolžan za
ves svoj okoliš odrediti, da se drobnica in živina ogleduje tako,
kakor ukazuje gubern. naredba iz l. 1839 za mesta in večje
kraje po deželi. Za oddaljene kraje mora torej občina predpi-
savati, kako naj se drobnica pregledava, in če se je pregledalo
po občinskem predpisu, je kaz. sodnik rešen raziskavanj, se je
li to pregledanje vršilo po cit. naredbah ali ne; občina je način
ogledovanja odredila, žival je bila po njenem »predpisu ogle-
dana«, — naloga kazenskega sodnika pa ni raziskavati podrob-
nosti ogledovanja. Zakonski izraz »po predpisu« ima glede stranke
le pomen, da je storila, kar jej je zaradi ogleda predpisano.
(Kasac. rabsodba z dne 5. novembra 1881 št. 5493, zbirke Now.
št. 379.) Če je torej stranka pravočasno obvestila mesogledca,
ki pa ni pravočasno prišel in se je potem zadovoljil s pregle-
dom zaklane živali, ter občina ni imela nikakega pomisleka
proti prodajanju dotičnega mesa, tedaj bi prodaje istega obrtniku
ne bilo šteti za prestopok po §-u 399 kaz. zak.

Istih nazorov je tudi Herbst v svojem komentaru II. del
ter se sklicuje na rabsodbe kasac. sodišča z dne 8. julija 1852
št. 161 in z dne 20. marca 1855 št. 647, ki se tičejo dogodkov
v kronovinah tostran Litve, koder so veljali slični mesogledni
predpisi kakor še sedaj na Kranjskem. Naše mnenje je torej, da
klavec drobnice in krčmarica v navedenem slučaju nista zakri-
vila prestopka po §-u 399 kaz. zak. Drugo vprašanje pa je, če
sta, vzlic označenim mesoglednim predpisom, kriva po §-u 12
cit. zak. o živinski kugi in posebno če je tega kriva tudi krčma-
rica vsled besedila zakona, ki ta ogled zahteva le v »obrtinskih
klavnicah« (gewerbliche Schlachtlocalitäten); teh pa navadna
krčmarica gotovo nima, kajti po navedenem besedilu bi dotični
predpis veljal le za mesarje, ki svoj obrt redno izvršujejo.

—č.

K patologiji poizvedeb v kazenskem postopanju.

Pod tem naslovom razvija učen Poljak, sodni adjunkt in docent na krakovskem vseučilišču dr. Julij Makarewicz temeljna načela o uporabi kazenske pravde in dokazuje, da še nismo dospeli do vzvišenega pravosodstva, akoravno že skoraj 30 let rabimo kazenskopravdni red iz leta 1873 (glej »Ger.-Z.« št. 40 in 41 l. 1901).

Mi smo v našem listu že nekoč povdarjali, kolikega pomena je točna, strogo zakonita in pametna uporaba zakonov že pri prestopkih, ki segajo v obilni meri v naše vsakdanje življenje. Gotovo pa je še treba tem večje pozornosti in stroge pazljivosti v slučajih, kateri še bolj globoko režejo v naše bistvo in ko gre za omejitev prostosti in naših državljanskih pravic; mi mislimo na znamenite posledice pri obsodbah radi kakega hudo delstva ali pregreška in v tem oziru je torej še posebej treba, da vsi — bodisi sodniki ali državni pravdnik ali zagovornik — pospešujemo takšno pravosodstvo, ki zares ustreza prevzvišenemu smotru pravice in nas varuje škode ter usodepolnega očitjanja, da smo kršili zakon, s tem pa kakemu človeku prizadejali nepopravljivo nesrečo!

Za navodilo našim sodnikom podamo v naslednjem poglobitve točke, katere Makarewicz proglašja za sad svojim razmotrovanj v kazenskem procesu:

I.

Predlogi državnega pravdnništva, naj se vrše natančno precizirane poizvedbe, so uradne naprošnje (rekvizicije) vsled analogija §-ov 26, 36 in 93 k. p. r.; preiskovalni sodnik zamore sicer lastno svojo kompetenco in zakonito dopustnost predloga pretresati, nikakor pa se mu ni spuščati v vprašanje, je li predlog umesten, ker njemu namen prositelja ni znan.

Državno pravdnništvo ima dolžnost, da se le po redkem poslužuje sodelovanja sodišč pri takih informativnih poizvedbah, marveč da se obrača v dosego orientacije do varstvenih oblastev. Ako pa državno pravdnništvo te dolžnosti

zanemarja in sodišče čez mero s takimi predlogi obsipa, se preiskovalni, oziroma okrajni sodniki sicer temu ne morejo protiviti, tudi ni dopustno, da zaradi tega gredo s pomisleki v posvetovalno zbornico in izposlujejo njeno odločbo o pripravnosti (smotrenosti) dotičnega predloga: sodna oblastva imajo le pravico do administrativne pritožbe in sicer na nadsodišče, nadpravdnništvo in justično ministerstvo.

II.

Takozvani »splošni« predlogi, »naj se poizvedbe vrše« — niso dopustni. Takšne protizakonite predloge sme preiskovalni sodnik a limine zavrnil, ne da bi zahteval še sklepa posvetovalne zbornice, kajti le-ta navadno ni upravičena, da sprejme poročila pozvedujočega sodnika o stanju pozvedeb. Izjeme so: *a)* pritožbe zoper preiskov. sodnika, torej tudi pritožbe državnega pravdnika zoper njega, ako se predlog pravdnništva odkloni, *b)* slučaji, v katerih se pozvedbe preneso okrajnim sodiščem.

Ako pa že posvetovalna zbornica takšen sklep stori (da pritrdi odklonitvenemu predlogu poizvedujočega sodnika), ne pristojajo državnemu pravdniku nobeni daljši pravni pomočki, osobito tudi ne pritožba na višje sodišče.

III.

Državni pravdnik ima tekom poizvedeb naslednje pravice napram preiskovalnemu sodniku:

a) on zamore predlagati, da se vrše precizno določena uradna dejanja že v preciziranih kazenskih stvareh;

b) ako poizvedujoči sodnik odkloni predlog za izvršitev uradnega delovanja, mu pristojna pritožba (§ 113 k. pr.) na posvetovalno zbornico;

c) ako se zadobi sklep posvetovalne zbornice (bodisi vsled kake pritožbe od strani državnega pravdnništva ali vsled drugega nedopustnega odklonitvenega predloga od strani poizvedujočega sodnika), in ta sklep državnemu pravdniku ne ugaja, onda državni pravnik sicer nima nobene pritožbe (§ 114 k. pr. r.), vendar mu je dovoljeno občno pritožbo radi nezakonitega po-

stopanja dotičnega sodišča vložiti s prošnjo, naj nadsodišče podrejeno mu sodišče pouči v smislu §-a 15 k. pr. r., §-a 34 instr. kaz. sod. in 74 org. zak.

IV.

Dolžnost višjih sodišč je, da temeljem §-a 15 k. pr. r. nadzorujejo delavnost podrejenih kazenskih sodišč in pazijo na pravilno uporabo kaz. pr. reda iz leta 1873., njih dolžnost je torej, da odstranijo vsako reminiscenco nasprotnih načel, osebno onih po zakonu iz leta 1853.

Nadsodiščem tedaj glede poizvedeb pristojajo:

a) da prepovedujejo preiskovalnim in okrajnim sodnikom ukrepati poizvedbe zgolj na podlagi splošnih predlogov državnega pravdnika;

b) da poučujejo kazenska sodišča, oziroma sodne dvore, naj se mesečna poročila pred posvetovalno zbornico ne nanašajo na poizvedbe, nego naj se omejujejo samo na uvodne preiskave. Poizvedbe nadziraj v prvi vrsti državni pravdnik, sicer pa pristojajo vrhovno nadzorstvo o delovanju preiskovalnega sodnika, izvzemši preiskave (torej pri poizvedbah, stvareh pravne pomoči, takozvanih *Nc-stvareh*, shrambi »*corporum delicti*« i. t. d.) sodnemu predstojniku, nikakor pa ne posvetovalni zbornici;

c) da zavrnejo »a limine« vse na podlagi §-a 114 k. pr. r. vložene pritožbe zoper sklepe posvetovalne zbornice, radi poizvedeb ali tekom njih storjene.

Želeti je, da se povsod praksa po teh načelih oživi in da ne zaostajamo v napredku za dobro stvar radi zastarelih nazorov ali iz drugih razlogov.

K. W.

Novo sistemizovanje višjih sodnih uradnikov.

Kakor je čitati, je pravosodno ministerstvo ustanovilo pri zbornih sodiščih I. stopinje več mest v V. VI. in VII. činovnem razredu. Postavilo je namreč: *a)* 6 mest višjih drž. pravnikov v V. čin; *b)* 40 svetnikov v VI. čin (višji dež. sod. svetniki); *c)* 42 drž. pravnikov v VI. čin; *d)* po 6 namestnikov višjih državnih in državnih pravnikov v VII. čin. Nasprotno pa se opusti 18 svetniških mest pri zbornih sodiščih II. stopinje, med temi dvoje pri višjem dež. sodišču v Gradcu

V okrožju nadsodišča graškega, ki se nas najbolj tika, pridejo v V. čin višji drž. pravnik v Gradcu, v VI. čin drž. pravniki v Gradcu, Celovcu, Ljubnem in Ljubljani, po en svetnik v Gradcu, Ljubnem in Celovcu ter dva svetnika v Ljubljani, v VII. pa namestnik višjega drž. pravnika in en namestnik drž. pravnika v Gradcu.

Tu se je torej zopet pozlatilo par zrn, mesto da bi se narezalo tečnega hleba! Pa tudi samo par le-teh pozlačenih zrn odskočilo je v naše kraje, — neprimerna večina je ostala na severu »bližje Gradca«! To nam pokaže pregled sodnih mest VI. in VII. čina, ustanovljenih doslej v okrožju graškega nadsodišča.

Pri zbornih sodiščih I. stopinje omenjenega nadsodišča in dotičnih pravnistištvih je sedaj ustanovljenih, razen predsednikov istih sodišč, 21 mest VI. in 76 mest VII. čina; obojnih mest je torej prilično 21% v VI. činu. Tako je približno tudi v drugih sodnih okrožjih. To razmerje pa se čudovito razlikuje, ako preštejemo justične uradnike VI. čina v slovenskem in nemškem delu graškega okrožja. K nemškemu delu štejemo razun zbornih sodišč v Gradci in Ljubnem tudi dež. sodišče v Celovci, ki je v resnici samo ob sebi, kakor tudi z neznatnimi izjemami s podrejenimi okrajnimi sodišči domêna zgol nemških sodnikov. Pri omenjenih 3 zbornih sodiščih in drž. pravnistištvih je torej 17 uradnikov v VI. činu (v VII. in VI. skup jih je 53), pri štirih, ki se štejejo vsaj še večjidel na slovenski zemlji, to je v Celju, Mariboru, Ljubljani in Novem mestu so pa — štirje. Na prvih

treh krajih je torej od uradnikov VII. in VI. čina v slednjem činu 32⁰/₀, na ostalih štirih krajih jih je pa — 9⁰/₀.

To različno merilo se v službenih razmerah nikakor ne da opravičiti. Znano je, da je pri istih treh tako milostno obsenčenih zbornih sodiščih justično delo primerno najpičlejše in najjednostavnejše. Korošec in gorenji Štajerec se ne pravdata, ako izvzamemo nekaj graških trgovcev, ter niti o kazenskem niti civilnem senatu v Ljubnem ni slišati nikoli posebnega ne v kvantitativnem, ne kvalitativnem oziru. Resnico te trditve je posneti že iz števila konceptnih uradnikov, ki je ustanovljeno za okrajna sodišča v prvih treh in pa v slednjih štirih okrožjih.

V okrožjih graškem, ljubenskem in celovškem je 69 okrajnih sodišč s 127 konceptnimi uradniki, v okrožjih ostalih štirih zbornih sodišč pa samo 47 okrajnih sodišč s tudi 117 konceptnimi uradniki, a pri tem velja poudariti, da imajo uradniki v slovenskih krajih, posebno na Kranjskem vendar neprimerno več posla, nego li v nemških, da bi moralo torej v slovenskih krajih biti nameščenih primerno več uradnikov. — Posebnost okrajnih sodišč v okrožju ljubenskem je n. pr. pač ta, da večini razun voditelja ni treba nobene konceptne moči, to velja pri 13 izmed 21ih! Jako čudno je torej, da je pri okrožnem sodišču v Ljubnem razun predsednika in pri pravdništvu ondi treba troje velmož v VI. činu, da pa pri okrožnih sodiščih v Celju, Mariboru in Novem mestu ni treba prav nobenega.

Početkom navedena ustanovna naredba sicer pravi, da se mesto, ki je sedaj za gotovo zborna sodišče ustanovljeno, kasneje lahko prestavi tudi k drugemu zbornemu sodišču, toda slučaj, da bi se tako mesto vzelo Ljubnu ali Gradcu ter dalo južnim zbornim sodiščem je pač izključen — saj nas o tem uči preteklost. Pa tudi ko bi se to čudo kedaj dogodilo in ko bi vsa sedaj v tem okrožju ustanovljena višja mesta naklonili 4 južnim zbornim sodiščem, bi ta okolnost ne izpremenila mnogo na zgoraj označenem odstotnem razmerju: 32 proti — 9!

Severni kraji so bili na koristi že pred reorganizacijo l. 1897., a stanje se jim je še izboljšalo kasneje pred najnovejšo naredbo kar na tihem. Le-to tiho imenovanje se je namreč zvršilo 20. januarija 1900 kar za šest svetnikov graškega deželnega sodišča, ki so črez noč poskočili v VI. čin. Prej uže so bili

severni kraji na boljšem nasproti južnim tudi zaradi primerno višjega števila okrajnih sodišč, tedaj tudi večjega števila okrajnih sodnikov in s tem vsled zakona z dne 3. junija 1894. l. tudi deželnih sod. svetnikov.

Ne oziraje se na posebna narodna svojstva in prometne okolnosti, katere smo prej omenili, je tudi obilico pravnega dela soditi po številu prebivalstva. Pod okrajna sodišča treh severnih zbornih sodišč (Ljubno, Gradec in Celovec) spada 750 tisoč, pod ona štirih južnih zbornih sodišč pa 602 tisoča prebivalcev. V severu je 69 okrajnih sodišč, na jugu bi jih moralo torej biti 55, v resnici jih je pa, kakor rečeno — 47. Jug je torej oškodovan proti severu pri zbornih in okrajnih sodiščih, kar bi morali naši zastopniki poudarjati pri vsaki priliki, kajti tu ni upoštevati želj kakega posameznega birokrata, temveč tu se odločuje za pošten obstanek in napredek cele vrste domačincev, ki prihodke in moči zopet puste v domovini, kajti med Nemce ne pridejo, — saj imajo prednost nasproti njih pravnikom, da znajo uradovati tudi v slovenskem jeziku! Gotovi nemški krogi skrbijo sistematično za kruh svojih rojakov, naši odločilni možje pa se le premalo brigajo za jednaka trdna tla, misleč, da ne spadajo v njih vzvišeni delokrog.

Kakor smo videli, je torej početkom navedena naredba le nekoliko peska v oči in ne ustreza dejanskim potrebam. Kar se tiče posebno naših krajev je število uradniških, pred to naredbo na severu ustanovljenih mest VI. čina popolnoma zadostovalo, — poslej naj bi se gotovo število mest VI. in VII. reda pri vsakem zbornem sodišču in drž. pravdništvu oddajalo zmožnim konceptnim uradnikom po njih službenih letih, pa naj službujejo v Ljubnu ali pa v Celji. Vsako drugačno sistemizovanje ni pravično, ne sploh in ne za južne pokrajine posebe, kakor je prav izvedeno v člankih, ki so bili pred kratkim priobčeni v »Slov. Pravniku« in nekaterih dnevnikih. Nečemo nikakih prednosti našim uradnikom, a hoteti moramo pravično uravnavo plače in avancement vseh, posebno pa justičnih uradnikov, ki jim je soditi o najvitalnejših potrebah in vprašanjih.

Naši zastopniki naj torej na pristojnem mestu zahtevajo pojasnil, kako se zлага s pravico eksekutive, da se vsled zborničnega pooblastila l. 1897. še sedaj naredbenim potom usta-

navlja, oziroma opušča toliko uradnih mest, ter kedaj bode konec istemu pooblastilu. Dalje pa naj zahtevajo, in tu ne bodo osamljeni, da se advancement vseh sodnih uradnikov, ne samo okrajnih sodnikov, iz VIII. v VII. čin uredi tako kakor je ravno za okrajne sodnike urejen z zakonom l. 1894. Kar bodo storili za pravico, bodo tudi za korist svojega naroda.

Za enakopravnost slovenščine pri nadsodišči v Gradcu.

(Pritožba, ki so jo v novejšem času podali slovenski odvetniki na c. kr. justično ministerstvo.)

Večkrat so se že vložile na visoko ministerstvo pritožbe proti c. kr. višjemu deželnemu sodišču v Gradcu, ker dosledno vse svoje razsodbe in odločbe, koje izreče kakor II. instanca, ne samo v civilnih nego tudi v kazenskih rečeh, izdaje v nemškem jeziku brez ozira na to, da so bili dotični pravni pomočki (pritožba, rekurz, ugovor, priziv itd.) vloženi v slovenskem jeziku.

O dotičnih pritožbah slovenskih strank in zastopnikov visoko c. kr. ministerstvo še ni izdalo nobene odločbe. Radi tega pa tudi c. kr. višje deželno sodišče v Gradcu do danes v jezikovnem oziru izvršuje omenjeno napačno prakso.

V civilnih rečeh postopa c. kr. višje sodišče v Gradcu po navadi na ta način, da izda svojo razsodbo ali odločbo v nemškem jeziku in da naloži prvemu sodišču, naj to nemško odločbo na slovenski jezik preloži in ob vročitvi slovenski prevod strankam dopošlje. V takih slučajih je slovenski prevod, kateri se dopošlje strankam, podpisan le od senatnega predsednika, odnosno predsednika sodišča ali referenta prvega sodišča, torej nima nobenega avtentičnega podpisa od druge instance. Prva sodišča ravnajo pri tem večinoma tako, da odpošljejo strankam najprej nemške odločbe in šele po daljšem času slovenski prevod

V kazenskih zadevah pa se kratko in malo nemški odpravki vročujejo.

S tem kakor onim postopanjem se flagrantno krši zakon.

Po temeljnih državnih zakonih je zajamčena enakopravnost vseh v deželi navadnih jezikov za šole in urade. Nikakoršnega dvoma ne more biti glede tega, da je slovenski jezik v kranjski, koroški in štajerski kronovini v deželi navaden jezik, kajti Slovenci prebivajo v južnem Koroškem, Spodnjem Štajerskem in na celem Kranjskem v kompaktnem številu. Kratek pogled v statistiko dokaže, koliko Slovencev stanuje v obsegu višjega deželnega sodišča graškega. Ko pa je priznано, da je slovenski jezik enakopraven z nemškim jezikom, potem smejo na vsak način Slovenci zahtevati, da se jim izdajo izvodi odločeb višjih sodišč v slovenskem jeziku. Tudi višje deželno sodišče v Gradcu to uvideva, ker odreja, da dobijo v civilnih zadevah stranke slovenske prevode.

Prevod pa nikdar ni iste veljave kakor izvirnik in posebno nima iste vrednosti prevod, kateri se napravi pri nižjem sodišču; take prevode morajo pri prvih sodiščih po navadi delati pravni praktikanti ali pa celo diurnisti. Ako pa bi tudi prvi sodnik sam dotični prevod izdelal, se tako delo nikakor ne sklada z njegovim sodniškim poklicem, ker se ga napravi za nesamostojnega prelagatelja — to pa ni njegov poklic! Razun tega prvi sodnik, in sicer tudi tak, ki je popolnoma večš slovenskega deželnega jezika, nikdar ne more pomena, ki ga je hotel referent ali senat višjega deželnega sodišča izraziti v nemški odločbi, tako razumeti in zadeti kakor poslednji.

Pri c. kr. višjem deželnem sodišču v Gradcu je sestavljen takozvani »slovenski senat«, kateremu so prideljeni višjesodni svétniki, večši slovenskega jezika v pismu in besedi ali popolnoma ali pa vsaj večinoma. O slovenskih spisih se mora vršiti razpravljanje itak edino v slovenskem senatu. Zato ni nikakoršnega zadržka proti temu, da se odločba, četudi se posvetovanje in glasovanje vrši v nemškem jeziku, izda slovenskim strankam v slovenskem jeziku in da dotični referent isto v slovenskem jeziku izdela.

Slovenske stranke se naravnost žali, ko dobivajo namesto izvirnikov prevode, katere si lahko ali same napravijo

ali pa po družih osebah napraviti dajo. Slovenske stranke imajo prav tako, kakor nemške stranke, pravico zahtevati izvirne odločbe in sicer v svojem jeziku.

Postopanje višjega deželnega sodišča je tudi v direktnem nasprotju s sodnim pravilnikom, izdanim od c. kr. justičnega ministerstva z dne 5. maja 1897 št. 112 drž. zak. Tega pravilnika § 215 veleva, da se morajo prepisi na čisto popolnoma ujemati z načrtom odpravka. To pa je nemogoče, ako je slovensko besedilo le prevod izvirnika in ako se ta prevod pri drugem sodišču napravi. Po zakoniti določbi je pri višjih instancah izdati toliko izvodov vsake odločbe, da more prvo sodišče, katero odločbe vročuje, vsem prizadetim strankam doposlati izvirne odpravke. Kedar so spisi nemški, tedaj povsod brez izjeme rešitve o prizivih in rekurzih podpiše senatni predsednik višjega deželnega sodišča in potem se dopošljejo posredovanjem prvega sodišča prizadetim strankam. Ako pa so spisi slovenski, se pa takoj napravi izjema v gori navedenem smislu.

Sodišča se morajo vsekakor ravnati po naredbah justičnega ministerstva, katere imajo veljavo zakona. Z označenim postopanjem pa torej višje deželno sodišče očitno nasprotuje gori navedeni ministerski naredbi.

Vkljub temu, da tako postopanje zakonu nasprotuje, pa se do danes ničesar ni storilo, da se odpravi to kršenje zakona. Ako bi že bilo dovoljeno, da kedo drugi kakor referent pri višjem sodišču odločbe v dotičnem jeziku sestavlja, je na vsak način zahtevati, da se vsaj pri višjem deželnem sodišču odločba na slovensko prevede, potem pa ne kot prevod izda, nego kot izvirnik in da se od senatnega predsednika višjega sodišča podpisana strankam dopošlje.

Kaki nedostatki se vsled postopanja višjega deželnega sodišča godijo, razvidno je iz naslednjega.

Večinoma se zgodi, da prva sodišča strankam dopošiljajo najprej izvirne nemške odločbe in potem šele čez dalj časa slede prevodi, ker so očitno prva sodišča preveč obremenjena, da bi mogla prevode tako hitro izdelati, kakor posamezen slučaj zahteva. Pri takem dostavljanju pa stranka ne ve, od kedaj je računati rok za pravomočnost, ali po vročitvi izvirnika ali po vročitvi prevoda. Ako bi se naj rok ravnal po vročitvi izvirnika

potem sploh dostavljanje prevoda nima nobenega smisla več. Nasproti temu pa se lahko reče, da dostava prevoda zopet ne more biti merodajna, ker prevod ni izvirnik. Ako pa se dostavlja prevod zajedno z nemškim odpravkom, potem se vselej izdaja odločbe radi prevajanja tako zakasni, da stranke vsled zamude občutno trpijo.

V kazenskih rečeh izdaje višje deželno sodišče v Gradci brez izjeme nemške odločbe, ako se rešijo ugovori ali vzklici radi previsoke kazni. odnosno prošnje za odložitev nastopa kazni ali za dovolitev, prestati kazen pri drugem sodišču, -- in tudi prva sodišča razpošiljajo take odločbe strankam le v nemškem jeziku.

Nikdar ne bomo odnehali grajati takih protizakonitih hib, nego bomo to storili tako dolgo, dokler se ne bodo izdajale odločbe tako, kakor zakon predpisuje.

Pomoč proti navedenemu, zakonu nasprotnemu postopanju moremo pričakovati edino le od visokega c. kr. justičnega ministerstva, katero je samo izdalo sodni opravilnik z dne 5. maja 1897.

Visokemu ministerstvu mora vendar tudi biti na tem, da nižja oblastva njegove naredbe spoštujejo, in sicer brez izjeme, ne izključivši višje deželno sodišče v Gradcu.

Ker ne zahtevamo ničesar drugega, nego to, kar nam je po zakonih zajamčeno

prosimo:

Visoko c. kr. justično ministerstvo blagovoli to pritožbo vzeti na znanje in vendar enkrat v tej stvari ukreniti, da se odpravijo navedeni nedostatki.

(Podpisi.)

Doneski k zgodovini slovenskega vseučiliškega vprašanja.

»Slovenski Pravniki« že izza dr. Razlagovih časov rad beleži vse, kar se nanaša na vprašanje slovenskih vseučiliških predavanj. V svojem letniku IX. (1893) pa je priobčil pod zaglavjem »Pravo- in državoslovna predavanja v Ljubljani« članke, v katerih zgodovinar P. pl. Radics, navajajoč vire, zdržema (od početka 18. stoletja pa do konca 1849. leta) in dokaj temeljito popisuje težnje, da bi se v Ljubljani ustanovile visoke šole, odnosno v gotovih dobah njih faktični obstoj. Vzlasti so v njih skrbno nanizani vsi pojavi za narodno vseučilišče v Ljubljani l. 1848/1849. in pa izvestja o pričetku ter koncu slovenskih pravoslovnih predavanj v Ljubljani l. 1849.

Najnovejše gibanje za vseučilišče v Ljubljani se zopet, kakor naravno, opira na zgodovino.¹⁾ Po domačih časopisih in tudi v praški »Politik« je bilo obelodanjenih več zgodovinskih spominov na zadevno gibanje l. 1848/1849., na slovenska pravoslovna predavanja v Ljubljani l. 1849. in pozneje na vseučilišče v Gradci. Tu se vzlasti odlikuje naš sotrudnik gospod Janko Polec, cand. iuris v Cradci, ki je zadnji čas v »Slov. Narodu« priobčil celo vrsto zanimivih črtic. Kakor kaže njih sestava, ni imel pred očmi zgoraj omenjenih člankov, nego je samostalno zajemal iz prvotnih, deloma drugačnih virov. Tako je o dobi 1848/1849 podal nekaj detaila, ki v »Slov. Pravniku« še ni bil priobčen. Zvesti svojim tradicijam, da zbiramo v svojih predalih vse, kar nam pojasnuje in tudi kolikor toliko zgodovinsko opravičuje težnje po domačem vseučilišču, vzlasti pa slovenski pravni fakulteti: hočemo v dopolnitev prejšnjih priobčil v »Slov. Pravniku« zabeležiti, kar je zanimivega in važnega prišlo sedaj na širše svetlo.

¹⁾ Prim. še prof. Apihovo knjigo: »Slovenci in 1848. leto« (Ljubljana, 1888, izd. Matica slovenska), nadalje »Spomenica za vseučilišče v Ljubljani« (Ljubljana, 1898, izd. dr. D. Majaron) in pa v Glaserjevi »Zgodovini slov. slovstva« (IV. del, 3. zvezek, 1900, oddelek »Pravoznanstvo in državoznanstvo«, spisal dr. D. Majaron).

I. Zahteve in odgovori l. 1848/1849.

Gospod Janko Polec poroča (odlomki iz »Slovenskega Naroda«, 1901, št. 269 in 270):

Leta 1848. je bila doba prerojenja; rodoljubi so začeli zahtevati rabo narodnega jezika v javnem življenju, v cerkvi, uradih in šolah, najnižjih in najvišjih. Ustanovitev narodnih vseučilišč je bila tudi pri vseh avstrijskih Slovanih jedna glavnih zahtev. Poljaki, Rusini, Čehi, Hrvatje, Slovenci so tirjali pravico, imeti svoje najvišje izobraževališče.

Zanimivo je, da Čehi niso zahtevali svojega posebnega vseučilišča, ampak le uktrakvizicijo obstoječih. Dotično zahtevo je formuliral v slovenskem narodnem odboru l. 1848 g. Vocel tako-le: »Na vseučilišču je svoboda učenja, torej tudi svoboda besede, v kateri hoče kdo učiti; vendar se morata za obvezne predmete postaviti po dva profesorja, da bo eden učil v češkem, drugi v nemškem jeziku«. Naši severni bratje so tudi dosegli uresničenje te svoje zahteve; tudi na tedanjem vseučilišču olomuškem je predaval do leta 1854. profesor Michel civilno pravo v češčini.

Idejo slovenske univerze je prvi sprožil dr. Matija Sporer, svetnik pri dež. poglavarstvu, ravnatelj ranocelniške šole in za l. 1848. tudi licejski rektor, dne 4. maja 1848. pri zborovanju vodij in profesorjev zdravoslovnih, modroslovnih in bogoslovnih šol. Zbrani šolniki so bili takoj navdušeni za to idejo in so poverili dr. Sporerju sestavo prošnje na kranjske deželne stanove in mestni magistrat ljubljanski. Že 11. maja je rektor Sporer, ki je bil tudi podpredsednik znamenitega »Slovenskega društva« v Ljubljani, predložil učiteljskemu zboru tako prošnjo, katero so tudi vsi profesorji odobrili in podpisali. Ta spomenica je tako dragocena in zanimiva za našo kulturno zgodovino in posebej za povestnico ideje slovenskega vseučilišča, da jo prijavljamo dobesedno, kakor se nahaja v Novicah l. 1848, št. 91 pod naslovom: Vseučilišča nam je v Ljubljani potreba. Kranjcam pa tudi vsim Slovencam sploh v prevdarek.¹⁾

¹⁾ Že prijavljena v »Slov. Pravniku« l. 1893. na str. 327—330.

Neposrednega uspeha ta prošnja sicer ni imela. Meščanski odbor¹⁾ ljubljanski je namreč (20. maja 1848.) radostno pozdravil idejo univerze, — a obžaloval, da ne more dati nobene podpore; obljubil je samo, da bode po svojih močeh pospeševal dotično prizadevanje. Podobno se je glasili tudi odgovor deželni stanov kranjskih, ki so sicer odobraval idejo, a ob enem pa pristavili, da »sedanje denarne razmere kranjske ne pripuščajo, da bi se dovolil izdaten donesek za dotične stroške.«

Vendar ta peticija ni ostala brez posledic; vplivala je na javno mnenje slovensko in provzročila, da so posebno »Novice« posvečevale odsihdob vseučiliškemu vprašanju vedno pozornost. Dr. Bleiweis je neprenehoma drezal slovenske državne poslance, naj slovenskega vseučilišča ne pozabijo. Zanimivo v tem oziru je Bleiweisovo »Odprto pismice kranjskim poslancem na Dunaji« v »Novicah« (26. malega srpana 1848), v katerem opozarja poslance na vladno reformo visokega šolstva in jih roti pri njihovem rodoljubju, naj pri tej priliki ne zamude, se zavzeti za slovensko vseučilišče, spominjajoč jih, da je v tem vprašanju ves narod jedin, kar kažejo mnogi javni in zasebni govori in neštevilna pisma, ki prihajajo od vseh strani. Dru. Bleiweisu je sploh slovensko vseučilišče tako zelo priraslo k srcu, da mu je postalo nekak ceterum censeo v »Novicah«; v vsaki številki onih let nahajamo skoraj kak paber k slovenskemu vseučiliškemu vprašanju,

Zanimiva sta tudi članka iz Štajerja Oroslava Cafa »Beseda za slovensko vseučilišče v Ljubljani« (»Novice« 28. rožnika 1848), v katerih obeta pisatelj znanstvene terminologije, in Podkorenčanov: »Kako bi se slovenski jezik v šole spravil?« (12. malega srpana 1848.) Zadnji imenuje vseučilišče tudi »vesolništvo«. Pa tudi drugi ljubljanski listi, kakor n. pr. »Laibacher Zeitung«, so z veseljem pozdravljali vseučiliščno idejo; v zadnjem listu je priobčil zaslužni šolnik dr. Kleemann simpatičen članek.

Izmed manifestacij, korporacij in društev moramo na prvem mestu omeniti znamenito peticijo našega starodavnega

¹⁾ »Slov. Pravniki« l. c. navaja, da je odgovoril mestni magistrat v svojem imenu in imenu »meščanskega odbora«.

Kranja na deželni zbor kranjski, ki je v 15. točki zahteval tudi slovensko vseučilišče v Ljubljani.

Mej tem se je pa tudi »Slovensko društvo« v Ljubljani samo poprijelo te zadeve; dne 3. septembra je sklenilo sestaviti prošnjo, katero je potem odposlalo dne 14. septembra na ministrstvo.

Ko bi se potem jeseni l. 1848. moralo pričeti šolsko leto in so bila vseučilišča v Gradcu itd. vsled nemirov še vedno zaprta, so prosili nekateri dijaki, naj vlada dovoli vsaj nekatera medicinska predavanja, za katera so se že oglasili potrebni učenjaki. Komu se tukaj ne vsiljujejo nehote spomini na l. 1898?! To prošnjo dijakov je »Slovensko društvo«, oziroma dr. Bleiweis kar najtopleje podprlo in vlado prosilo, naj ta ne odpravi rano-celniške šole, — le te ju namreč vlada povsod opustila — dokler ne ustanovi vseučilišča in naj dovoli predavanja o narodnem in državnem pravu.

Med tem je došel v Ljubljano nepričakovano hitro odgovor na prvo peticijo, ki je vzbudil v vseh domorodnih krogih velikansko veselje. Z odlokom od 5. oktobra 1848 je vlada dovolila za poskušnjo dve brezplačni juridični siolici, jedno za privatno, drugo za kazensko pravo, pozivljajoč »Slovensko društvo«, naj poskrbi za primerne učne moči. Za to nemalò pridobitev si niso nemalih zaslug pridobili tedanji slovenski državni poslanci, ki so vživali v državnem zboru sploh velik ugled, namreč v prvi vrsti dr. Karol Ulepič, dr. Kavčič in dr. Ambrož.

Že 22. septembra 1848 je bil dr. Ulepič vložil v državnem zboru predlog, da naj se vlada pozove k ustanovitvi vseučilišča v Ljubljani, dr. Kavčič pa je bil šel že prej dne 4. septembra z nekaterimi drugimi poslanci k drž. tajniku v naučnem ministrstvu Feuchterslebnu in mu razložil važnost slovenske univerze. Feuchtersleben je odgovoril, da je želja popolnoma opravičena in naravna posledica narodne ravnopravnosti; samo radi stroškov je imel pomislke, na kar je dr. Ambrož interveniral v tel zadevi pri finančnem ministru baronu Krausu. O tem koraku je obvestil dr. Ambrož urednika »Illyrisches Blatt« v naslednjem zanimivem v »Illy. Bl.« 12. septembra 1848 ponatis-njenem pismu:

»Vaše blagorodje! . . . . Mi smo bili radi ustanovitve vseučilišča že pri dotičnem ministerijalnem tajniku, ter izvedeli, da ni drugih pomislekov kakor tesni finančni položaj. Včeraj sem tudi govoril s finančnim ministrom, ki se je izjavil, da »auf ein Paar Tausend Gulden komme es ihm nicht an«. Jaz sem sicer vse gospodu dr. Bleiweisu sporočil, samo izjave gosp. fin. ministra še ne, in to izvolite storiti Vi s tem pismom. Ker so tedaj le finance največja ovira, je treba, da se žrtvujejo rodoljubi ter brezplačno predavajo. Radi tesnih prostorov ni treba nikakih pomislekov, saj se lahko črez dan po večkrat v eni in isti sobani predava, kakor se to tudi na Dnnaju in v Gradcu vrši. Časopisje pa naj se tega predmeta poprime z vso pozornostjo; kar se nas tiče — storili bomo vse, kar je možno.

S spoštovanjem Vaš udani

Ambrož.«

Slovenskemu društvu ni bilo težko najti požrtvovalnih, sposobnih mož, ki so bili pripravljeni prevzeti brezplačno predavanja. Ponudila se je »Slovenskemu društvu« cela vrsta takih rodoljubov, pred vsem pa dr. Lehmann, Mažgon, dr. Ahačič,¹⁾ dr. Kaan, dr. Kerstein, dr. Hradecky, dr. Martinak in Bučar.

Vlada je imenovala kandidata Slov. društva za civilno pravo krim. aktuarja A. Mažgona, za kazensko pa dr. Lehmann; oba sta, kakor poroča Apih,²⁾ stavila pogoj, da jima pomagajo ostali ljubljanski veščaki pri poslovenjevanju zakonikov in z nadomestovanjem za slučaj bolezni ali drugih ovir. Za namestnika A. Mažgonu se je odbral dr. Ahačič, dr. Lehmannu pa dr. Haan.

Zastran jezikovnega znanja pravi uloga »Slovenskega društva«, da se sme brez skrbi slehernemu izmed navedenih gošpodov prepustiti slovensko predavanje, ker so se malone vsi

¹⁾ »Slov. Pravnik« l. c. poroča, da se je dr. Ivan Ahačič ponudil pri magistratu mesta ljubljanskega, da predava »brezplačno o državljan-skem pravu ali o kakem drugem pravnem predmetu v slovenskem jeziku«. Magistrat je to ponudbo priporočal, a naučno ministerstvo se po svoji odločbi z dne 6. decembra 1848, št. 7478 nanjo ni oziralo. *Ured.*

²⁾ »Slovenci in 1848. leto.« V Ljubljani 1888. Izdala »Matica Slovenska«.

že več let pridno bavili s slovenščino, ker so dalje vsi navdušeni za narodno dobro stvar in ker jih bode odsek za poslovenjevanje tako krepko podpiral, da ni dvomiti o častnem uspehu podjetja, ki bo težavno samo začetkom. Deželna vlada naj se pri tem sodelovanju mnogovrstnih sil uveri, da ustanovitev univerze v Ljubljani, primerne narodnim potrebam, nikakor ni nemogoča; kakor za pravoslovje, tako je tudi dovolj sposobnih močij za medicino, torej se lahko takoj izvrši ustanovitev, katero tako težko pričakuje narod. Vendar se ta iskrena narodova želja do danes ni uresničila in se tudi takrat vlada ni podvzela storiti primernih korakov. A pih meni, da so temu deloma vzrok tudi burni časi, sosebno dunajska revolucija in onemoglost vlade.

Še-le, ko so se povrnili mirnejši časi, stavljal je v državnem zboru v Kromerizu dr. Ulepič dne 24. prosinca 1849 navdušeno interpelacijo do vlade, ali misli ustreči narodu ali ne. Mej drugim pravi interpelacija: »Napredek je geslo in temu odgovarjajo reforme v vseh družtenih razmerah ustavnih evropskih držav. Država mora skrbeti v prvi vrsti, da se razvije omikano življenje in prosveta v pravem smislu, kajti človek postane v istini človek samo po uku in vzgoji; država sama pa se približuje prosveti samo po razvoju individualnega narodnega življenja«. Nadalje priznava vladi, da je ista zavzela pravo načelo glede visokega šolstva, ko je izrekla, da naj ima vsak narod svoje vseučilišče. Glavno pri tem vprašanju je torej, ker je vlada priznala načeloma tudi Slovencem pravico do vseučilišča, kje naj se ustanovi univerza. Potem obširno dokazuje z argumenti, ki so še danes pravomočni, da je edino Ljubljana za to primerno mesto.

Na to interpelacijo je odgovoril minister za notranje zadeve grof Stadion malo dni pred razpustom državnega zbora v Kromerizu, dne 3. marca 1849 z vedno znamenitimi besedami precej obširno tako-le:

V 27. seji avstrijskega konst. državnega zbora v Kromerizu dne 3. marca 1849 str. 339 V.

»Auf die Interpellation des Herrn Abgeordneten für Adelsberg in Krain, Dr. Karl Ulepitsch: Ob das Ministerium des Öfentl. Unterrichts gesonnen sei, auf die Errichtung einer Univer-

sität in Laibach hinzuwirken? — habe ich die Ehre Folgendes zu erwiedern:

(Liest:) Bereits im Laufe des vorigen Jahres kam die Frage wegen Errichtung einer Universität für die südslavischen Provinzen in Anregung, und es wurde zugleich als wissenschaftlicher Centralpunkt die Stadt Laibach als Sitz derselben in Vorschlag gebracht. Das Ministerium hat schon damals in Berücksichtigung der zahlreichen südslavischen Bevölkerung und vor Allem in strenger Festhaltung an dem ausgesprochenen Grundsatz der **Gleichberechtigung der Nationalitäten und der gleichen Wahrung ihrer Interessen diesem Gegenstande** seine volle Aufmerksamkeit zugewendet und die Überzeugung von der **Erspriesslichkeit, ja Nothwendigkeit** der Errichtung einer höhern Lehranstalt für die südslavischen Ländertheile geschöpft, und für diesen **Zweck die Stadt Laibach** als einen vorzüglich geeigneten Punkt betrachtet.

Wenn es bisher demungeachtet nicht möglich geworden ist, einen bestimmten Ausspruch darüber zu thun, so liegt die Ursache hievon darin, dass noch nicht diejenigen Vorlagen geliefert worden sind, welche unumgänglich nothwendig sind, um an die Verwirklichung eines so weit aussehenden, mit so vielem Kostenaufwande verbundenen, so vielseitige Bedingungen voraussetzenden Planes zu schreiten. Zudem ist die Errichtung einer neuen höhern Lehranstalt nicht etwas, was vereinzelt vor sich gehen und einseitig von dem Ministerium unternommen werden kann, vielmehr etwas, was mit der Umgestaltung und Erweiterung des gesammten Unterrichtswesens überhaupt in unzertrennlicher Verbindung steht, und daher nur im Wege der ordentlichen Gesetzgebung erfolgen kann.

Bei der diesfälligen Vorlage wird das Ministerium die wichtigen Gründe, welche für das Begehren der Stadt Laibach im Interesse der südslavischen Ländertheile sprechen, im vollsten Umfange zu würdigen wissen.

Einen vorläufigen Beweis dafür glaubt das Ministerium schon dadurch gegeben zu haben, dass es dem Wunsche, für die bürgerliche und strafliche Gesetzgebung Vorträge in der slovenischen Sprache halten zu lassen, nachgekommen ist, und die

Abhaltung öffentlicher Vorträge über diese Gegenstände in der Landessprache in Laibach bewilligt hat.

Anlangend die berührte Aufhebung des mediz.-chirurg. Studiums in Laibach, so war das eine Folge der im Interesse des öffentlichen Wohles ergangenen allgemeinen Massregel, womit die Aufhebung des niedern mediz.-chirurg. Studiums verfügt wurde.

Wenn dagegen das wiederholte Ansuchen um Eröffnung des ersten medizinischen Jahrgangs zurückgewiesen werden musste, so war dies dadurch begründet, dass eine Eröffnung des höhern medizinischen Studiums nicht theilweise und für einzelne Fächer gestattet werden kann, so lange nicht das Bedürfnis und die Mittel, auch die übrigen medizinischen Lehrkanzeln und Anstalten in entsprechender Weise versehen lassen zu können, gehörig nachgewiesen sind.« —

Pravoslovna predavanja pa, s katerimi je minister tolažil Slovence, niso trajala dolgo. Mažgon je začel predavati dne 20. sušca 1849, dr. pl. Lehman pa dne 1. junija. Mažgonova smrt (dne 24. avgusta 1849) je že dala vladi povod, da je ustavila predavanja, ki so bila dobro obiskana in so uspevala v Ljubljani, obetajoč, da se bodo nadaljevala v Gradcu, kjer se je vseučilišče zopet otvorilo, ko so se polegli nemiri.

»Novice« pišejo (26. sept. 1849, str. 171) o tej vladni naredbi tako le:

»V soboto je bilo v nemškem ljubljanskem časopisu oznanjeno, da imate po min. ukazu v Ljubljani slovenski šoli krim. in deželnega prava nehati, v kateri sta ranjki gospod Mažgon in pa gospod dr. Lehmann pretečeno leto učila in da se imate dve šoli graškemu vseučilišču pridejati. Te dve lani ustanovljeni šoli ste sploh veljale za veselo znamenje, da bo sčasoma celo pravdoslovje v Ljubljano prišlo, pa poslednji razglas je močno skalil ta up, če visoko ministrstvo ni tega ukaza le začasno dalo, dokler se prihodnja vseučiliška naprava za različne kronovine za gotovo ne sklene in ne dožene, ali bo prišlo v Ljubljano vseučilišče ali ne.« Pri tej priliki »Novice« zopet povdarjajo silno potrebo predavanja v domačem jeziku.

Takoj, ko se je za to vladno naredbo izvedelo, je občina ljubljanska 20. sept. l. 1849 izdelala novo peticijo do vlade,

zahtevajoč vseučilišča v Ljubljani. Na to prošnjo je ministrstvo za uk in bogočastje odgovorilo dne 11. oktobra 1849, da priznavajoč opravičenost zahteve, vendar iz financijelnih ozirov želji ljubljanskega mesta ne more ustreči.¹⁾

Kljub temu, deloma ugodnemu vladnemu odgovoru se je vendar v ministrstvu še vedno pretresevalo jugoslovansko vseučiliško vprašanje, o čemer nam priča zanimiva notica v »Novicah« (7. nov. l. 1849), kjer se poroča, da je vlada v zadregi, bi li ustanovila vseučilišče v Ljubljani ali Zagrebu. »Novice« tej vesti pristavljajo: »Izid tega posvetovanja seveda ne bo drugačen, kakor da pridemo s tretjim koncem v Zagreb. Noben Slovenec se ne bo pritožil, ako se vseučilišče v Zagrebu napravi — toda če imajo vsi drugi narodi svoja vseučilišča, bi imeli tudi Slovenci eno imeti po svoji potrebi. Tako je lansko ministrstvo zagotovilo v svoji osnovi prlhodnih vseučilišč, da se bo pri njenih napravah na mnogovrstne narode gledalo. — Oj sladke sanje! Pa kdo se zdaj še Slovencev spomni! Lani so bili spoštovani in povzdigovani, ko so bili v sili trdna zagojzda zoper pripravlanje v Avstriji sovražnih prekucij krog in krog. — Kdo zdaj ta »Juwel« posebno porajta! Zdaj se le spet »separatisti imenujejo, če se za enake pravice, kakoršne drugi narodi imajo, glasijo, akoravno so v najnevarnejšem času očitno pokazali, da njih »separatizmus« obstoji le v brambi avstrijanskega cesarstva.«

¹⁾ Po »Slov. Pravniku« l. 1893. na str. 361. je dr. Bleiweis že eden mesec pred Mažgonovo smrtjo »z ozirom na bodočo organizacijo političnih in sodnih oblastev« stavil tri predloge, da bi zavaroval bodočnost Ljubljane. Tretja točka se nanaša na vseučilišče, s katerim združena bodi tudi ustanovitev realke. Magistratni predstojnik Guttmann je takoj dne 26. julija obvestil vse občinske svētnike o tem predlogu kot »nujnem, važnem in posebne pozornosti vrednem«. Sklenila se je o tem prošnja do cesarja, ki se je res na Dunaj odposlala dne 16. septembra. In le-ta prošnja se je rešila dne 11. oktobra 1849 z ukazom naučnega ministerstva, ki se je mestnemu magistratu ljubljanskemu naznanil z dopisom od 19. oktobra 1849, št. 2380. V tem dopisu izraža vlada, da je pripravljena podpirati željo zastran realke; »vprašanje zasran vseučilišča pa se mora pretresovati še nadalje, ker ga ni moči rešiti v naglici radi stroškov, ker ni moči neomejeno pomnožiti števila vseučilišč in ker je vsled tega težko, ozirati se nepristranski na vsestranske želje«.

Toda vse to ni ničesar pomagalo. Vlada je 30. decembra leta 1849. imenovala dr. Krainca za »docenta avstr. civilnega prava v slovenskem jeziku« na graškem vseučilišču in tako v Gradec preložila slovenska pravoslovna predavanja.

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) Ugotovitvena tožba, ali tožba na pripoznanje? Kazen zavoljo nagajivosti.

C. kr. okrajno sodišče v Ljubljani je z razsodbo z dne 8. julija 1901 opr. št. C III 119/1-9 po tožbenem zahtevku razsodilo, da je toženec France K. dolžan pripoznati, da je med njim in Janezom H., oskrbovancem tožnika, sklenjena kupna pogodba . . . . neveljavna, ter je v razlogih poleg drugega navedlo, da je navzlic oporekanju toženca pravna korist tožnikova pri tem, da se pravno razmerje takoj ugotovi, utemeljena, ker hoče tožnik pozneje zahtevati od toženca prodane mu reči nazaj.

C. kr. deželno prizivno sodišče v Ljubljani je z razsodbo z dne 23. avgusta 1901 opr. št. Bc III 119/1-1 priziv toženčev zavrglo in potrdilo razsodbo prve stopinje.

Razlogi.

Toženec na razpravi pred prvim sodnikom sploh ni ugovarjal, da tožnik nima pravne koristi pri tem, da se takoj s sodno odločbo ugotovi neveljavnost kupne, med Janezom H. in njim sklenjene pogodbe. Ne glede na to je pa sploh pravno pomotno njegovo, v prizivu zastopano mnenje, da gre v le-tem slučaju za »ugotovitveno tožbo« po smislu §-a 228 c. pr. r. in da je treba dokazati pogoje za tako tožbo.

Bistveni znak ugotovitvene tožbe v smislu §-a 228 c. pr. r. je, da se z njo zahteva od sodišča zgol ugotovitev obstoja ali neobstoja pravnega razmerja ali pravice, da se pa od nasprotne stranke dalje ne zahteva ničesar, kar bi bila ona dolžna priznati ali storiti, oziroma opustiti. Tožbe, v katerih se zahteva

od nasprotnika, da je dolžan priznati obstoj ali neobstoj kakega pravnega razmerja ali kake pravice, niso več zgolj ugotovitvene tožbe, nego te tožbe merijo že na vresničbo tožbenega zahtevka proti gotovi osebi, a za take tožbe ne velja določilo §-a 228 c. pr. r. Da gre v tem slučaju tožba v istini na vresničbo tožbenega zahtevka proti tožencu, je jasno razvidno tako iz besedila tožbenega zahtevka, kakor tudi iz besedila sodbe: »toženec je dolžan pripoznati«.

Sicer pa z ozirom na ves dejanski in pravni položaj ni dvomiti, da ima tožnik — če bi bilo njegovo tožbo tudi res smatrati za zgolj ugotovitveno tožbo — pravno korist pri tem, da se takoj s sodbo ugotovi neveljavnost dozdevne kupne pogodbe, kar je povdarjal že prvi sodnik.

C. kr. najvišje sodišče je z odločbo z dne 22. oktobra 1901 št. 13778 toženčevo revizijo zavrnilo, njegovega zastopnika pa obsodilo v kazen zavoljo nagajivosti v znesku 50 K.

Razlogi.

O protislovju v zmislu §-a 503 št. 3 c. pr. r. že zaradi tega ni govora, ker je popolnem nevažno, ali in v koliko se je prizivno sodišče iz izrekom, da se ugovor nedopustnosti ugotovitvene tožbe ni uveljavil na prvi stopinji, postavilo v protislovje s pravnimi trditvami in z razpravnim zapisnikom. Res je, da toženec tega ugovora na prvi stopinji po bistvu ni razvil. Bil pa bi ta ugovor brezpomemben, ker predmetna tožba ni ugotovitvena po smislu zakona, katera meri zgolj na avtoritativno ugotovitev pravnega razmerja ali pravice po sodišču, ampak je v resnici tožba na pripoznanje, ki ni podvržena omejitvam v §-u 228 c. pr. r. zaukazanim.

Uporaba pomoči revizijskega sodišča je pri tej materijalno popolnem jasni stvari nagajiva in zato je obsodba odvetnika revizijskega prositelja v kazen radi nagajivosti umestna.

Opomba pri občevalca: V tem slučaju označeno mnenje druge in tretje inštanice o bistvu ugotovitvene tožbe nasprotuje sodbam najvišjega sodišča z dne 13. decembra 1899, št. 16.713, (glej »Slov. Pravnik« iz l. 1901, št. 8) in z dne 23. febr. 1899, št. 648 (Zbirka Pfaff-Schey Neue Folge, II. B., Nr. 526), v kojih je smatrala dotični tožbi, akoravno se njun zahtevek tudi glasi,

»da so toženi dolžni pripoznati tožiteljevo lastninsko pravico... oziroma, da tožnik ni oče otroka B-a...« za ugotovitvenji tožbi v smislu §-a 228 c. pr. r. Besedilo »toženi je dolžan pripoznati, da je pogodba neveljavna« je pač ostanek iz prakse pred l. 1898 in se ne sme tako sfrogo tolmačiti. § 228 c. pr. r., ki vsebuje določbe o ugotovitvenih tožbah, sam pravi, da se lahko toži na obstoj ali neobstoj pravnega razmerja, dalje na priznanje pristnosti listin. — Po besedilu in smislu §-a 228. c. pr. r. pri ugotovitvenih tožbah tožencu sploh ni treba posebej ugovarjati, da tožnik nima pravne koristi na tem, da se takoj ugotovi dotično pravno razmerje, še manj pa ta ugovor na ustni razpravi razvijati, ampak da mora tožnik svoj »pravni interes« navesti in dokazati.

b) Pri tožbah na ugotovitev neobstoja denarne terjatve je za vrednost spornega predmeta vzeti visokost denarne terjatve.

Ocenjujoč pravdni predmet na 1000 K zahteval je tožnik dr. P. v tožbi, naj se ugotovi, da on tožencu A. K. ni dolžan plačati terjatve iz računa z dne 27. junija 1900 po 40 kron. C. kr. okrajno sodišče v Ljubljani je na to tožbo razpravljalo po občnih predpisih okrajnosodnega postopanja in s sodbo od 31. avgusta 1901 opr. št. C II 495/1-3 tožbeni zahtevek zavrnilo.

Tožnikov priziv je c. kr. deželno prizivno sodišče v Ljubljani s sklepom od 17. oktobra 1901 opr. št. Bc III 135/1-1 zavrglo, ker je ta pravni spor bagatelna stvar in je po §-u 501 c. pr. r. priziv dopusten le iz v §-u 477 št. 1—7 navedenih razlogov, ki pa se tu ne uveljavljajo; to pa, da je prvi sodnik razpravljal po občnih določilih o postopanju pred okr. sodišči, nima nikakega vpliva.

C. kr. najvišje sodišče je z odločbo od 19. novembra 1901 št. 15675 potrdilo prizivnosodni sklep iz teh-le razlogov:

Zakon nikakor ne prepušča ocene pravnega predmeta volji tožnika, nego ima v §§-ih 54—60 jur. n. predpise o tem, kako preračunati vrednost spornega predmeta. Po teh zakonitih predpisih je za določitev vrednosti v prvi vrsti merodajen znesek glavne terjatve (§ 54 jur. n.) in samo tam, koder sporni pred-

met ni denarna terjatev, mora tožnik vrednost navesti v tožbi (§ 56), a tudi v tem slučaju je sodnik upravičen tožnikovo, čez mero visoko oceno znižati na pravo vrednost (§ 60).

V sedanjem slučaju gre za denarno terjatev 40 K iz nekega toženčevega računa z dne 27. junija 1900 in je torej ta znesek smatrati za vrednost spornega predmeta. Obrestij in stroškov po zadnjenavedeni zakoniti določbi ni upoštevati, ter je tudi brez pomena, ker se ne zahteva ugotovitve obstoja te terjatve ali nje plačila, ampak ugovitev njenega neobstoja. Po pravici se torej prizivno sodišče ni oziralo na oceno spornega predmeta v tožbi.

Potemtakem je v tej pravni stvari uporabiti določbe c. pr. r. o postopanju v malotnih stvareh in torej tudi določbo §-a 501 c. pr. r., po kateri je moči prvosodno sodbo izpodbijati samo zaradi v §-u 477 c. pr. r. naštetih ničnosti. Tega položaja nič ne izpreminja to, da se je razprava na prvi stopnji vršila po občnih predpisih za postopanje pred okrajnimi sodišči.

I. K.

**c) Sosporništvo po §-u 11 št. 1 ali po §-u 11 št. 2 c. pr. r.?
Nedopustnost bagatelnega postopanja zastran zahteve enega
sospornika. Intervenijent kot sospornik.**

Florijan H. kot tožnik in občina G. kot postranska intervenijentka sta zahtevala v tožbi, da toženec Ivan H., sin tožnika, preživlja tožnika, ki je vsled starosti onemogel in obubožal, ter da plača občini za tožnika doslej založene preživnine v skupnem znesku 78 K, odslej dalje zapadajoče mesečne preživnine po 13 K na mesec pa izplačuje tožniku.

Okrajno sodišče v Ljubljani je tožbeni zahtevek za sedaj zavrnilo ter obsodilo oba tožnika v solidarno plačilo stroškov po §-u 46 odst. 2 c. pr. r., ker je smatralo tožnika in postransko intervenijentko za sospornika po smislu §-a 11 št. 1 c. pr. r.

Deželno prizivno sodišče v Ljubljani pa je na priziv tožnika in postranske interverijentke, ki je na prizivni razpravi še določno izrekla, da družega ne zahteva nič, kakor samo plačilo 78 K, prizivu tožnika popolnem ugodilo, priziv po-

stranske intervenijentke pa s sklepom, ker da je nedopusten, zavrglo, a glede stroškov izreklo, da mora povrniti toženec tožniku vse stroške, nasprotno pa postranska intervenijentka plačati stroške prizivnega postopanja; to pa iz razlogov, ker je pravni temelj tožbi občine določba §-a 1042 o. d. z., tožbi Florjana H. pa določba §-a 154 ibid., ker torej nista sospornika po §-u 11 št. 1 c. pr. r., ampak po §-u 11 št. 2 ibid., ker je vsled tega vsakega zahteva samostojna in je torej stvar občine G. bagatelna stvar, radi katere je njen priziv nedopusten.

C. kr. najvišje sodišče je vsled revizije toženca in rekurza postranske intervenijentke z odločbo od 30. aprila 1901 št. 6219, revizijo toženca zavrnilo, rekurzu pa ugodilo, razveljavilo sklep prizivnega sodišča, s katerim se je njen priziv kakor nedopusten zavrnil, ter prizivnemu sodišču naložilo, da razsodi tudi o njenem prizivu ne oziraje se na uporabljene razloge zavrnitve, in končno tudi razveljavilo odločbo o stroških, ker da je prezgodaj izrečena.

Razlogi.

— — — — —
 — — — — — Ni pa bilo vzdržati odločbe prizivnega sodišča o stroških, ker je prezgodaj izrečena. Prizivno sodišče je pritožbo občine G. zavrnilo, ker je njen zahtevek obravnavati v bagatelnem postopanju. Proti tej odločbi vložen je rekurz oznamene občine, ki ima sicer nepravilen predlog, da naj se toženca protivno odločbi prvega sodnika obsodi v plačijo 78 K, ki pa dejanski teži po presoji prvosodne zavrnilne sodbe, odnosno po stvarni rešitvi priziva, ki ga je bilo prizivno sodišče iz formalnih razlogov zavrnilo. Kolikor s tem rekurz vsebuje pritožbo proti zavrnitvi priziva, je utemeljen.

Kako se je občina G. v tožbi oznamenila, je nevažno; važna je razložitev tožbe in v njej stavljena prošnja. Po tej zahtevata oba, Florijan H. in občina G., da je toženec dolžan preživljati svojega obubožanega očeta. To je stvar spora, katerega, ker nedostaje tozadevne izjave aktivnih sospornikov (§ 448 c. pr. r.), ni smeti rešiti v bagatelnem postopanju.

Prvosodna, od obeh tožnikov izpodbijana sodba je, pravilno razumevaje tožbeno prošnjo, zavrnila zahtevek, kakoršnega

sta tožnika skupno stavila. Priziv tožnikov se v glavni stvari obrača tudi proti tej odločbi, ne zadeva torej napram nobenemu tožnikov sporne stvari, ki bi bila v bagatelnem postopanju odločena. Tu ne morejo ničesar spremeniti vse daljnje izjave strank, najmanj pa izjava, ki jo je ob protestu toženca na prizivni razpravi oddala občina G., ker pri tej izjavi občina ne pazi na to, da njena zahteva po zmislu §-a 1042 o. d. z. ni samostojna, temveč ji je predpogoj ugotovilni zahtevak po zmislu §-a 154 o. d. z. Torej ni bilo prav, da je prizivno sodišče pod fikcijo, kakor da bi bila sodba v bagatelnem postopanju izrečena, s formalističnega stališča v eni in isti stvari sodbo prvega sodnika premenilo, hkratu pa tudi odreklo presojo.

Zategadelj je bilo prizivnemu sodišču naložiti, da ukrene odločbo o nerešeni točki prizivnih predlogov. Tako pa odpadejo vsi temeljni pogoji, pod katerimi se je z ozirom na uspeh stvari izrekla odločba o stroških. Ker pa revizijsko sodišče teh pogojev ne more ustanoviti, bilo je prizivnosodni izrek o stroških razveljaviti in tozadevno odločbo v celoti pridržati popolni rešitvi prizivnih predlogov.

I. K.

d) Revizijo, označeno za ničnostno pritožbo, je zavrnil (§ 502 c. pr. r.). Predlog, da se sodba druge stopinje razveljavi in prvosodna sodba potrdi, ne vstreza predpisu § 506 c. pr. r.

Proti rabsodbi c. kr. deželnega kakor prizivnega sodišča v Ljubljani z dne 19. junija 1901. opr. št. Br. III. 80/1-2, s katero se je sodba c. kr. okr. sodišča v Ljubljani premenila in tožbeni zahtevak zavrnil, je tožnik vložil »ničnostno pritožbo«, v kateri je predlagal, da naj se prizivnosodna rabsodba razveljavi ter potrdi prvosodna sodba.

C. kr. najvišje sodišče je z odločbo od 1. oktobra 1901 št. 11217 »ničnostno pritožbo« zavrnilo.

Razlogi.

Sodbe prizivnih sodišč moči je po § 502 c. kr. pr. r., kar se tiče glavne stvari, izpodbijati samo s pravnim pomočkom revizije. Ničnostne pritožbe, katero je tu vložil tožnik, zakon ne pozna. Že iz tega razloga se pritožni, za ničnostno pritožbo označeni spis tožnikov zavrne. Potem pa je še to, da pritožba vse-

buje logično nezdržljiv zahtevek, ker zahteva razveljavljenje prizivnosodne sodbe, h kratu pa potrditev prvosodne sodbe. Pritožba torej tudi ne ustreza predpisu §-a 506 c. pr. r. in ni sposobna za kako uradno poslovanje, ker je radi nezdržljivosti obeh zahtevkov dvomno, kateri zahtevek ima pritoževalec v mislih.

I. K.

e) Stroški pravde na izločitev (k §-u 45 c. pr. r.).

Tožbi Janeza Z. po dr. S. v Ljubljani zoper Ignacija K. po dr. W. v Lincu na izločitev premičnin iz zvršila je okrajno sodišče v Ljubljani na podlagi takojšnjega toženčevega priznanja ugodilo, toda tožnika obsodilo, da povrne tožencu sodne stroške.

Dejanski stan.

Toženec priznava lastninsko pravico tožnika do ekscindiranih stvari, ugovarja pa, da ni dal povoda tožbi, in predlaga, da se obsodi tožnik v povračilo stroškov; kajti po rubežu, ki se je opravil dne 4. julija v odsotnosti toženca, prejel je le-tega zastopnik dr. W. šele 22. julija pismo drja. S. od 20. julija, zahtevajočega imenom svojega klijenta Janeza Z. brez navedbe kakih razlogov ustavitev zvršila; vsled tega pisma moral je dr. W. šele pismeno vprašati svojega klijenta, ali dovoli ustavitev; to dovoljenje pa je dospelo šele 26. julija, torej istega dne, na kateri je bil odrejen dražbeni narok, ko je bila torej ustavitev nemogoča. — Tožnik opozarja, da je že v rubežnem zapisniku zaznamovano, katerih stvari se lasti tožnik; vsled tega je bil toženec navzlic temu, da je bilo pismo od 20. julija tako kratko, lahko o stvari poučen; ker pa na pismo ni odgovoril, akoprav je imel za odgovor časa 4 dni, zakrivil je tožbo.

Razlogi.

Izrek o stroških opira se na § 45 c. pr. r., ker ni dal toženec povoda, da se je sprožila tožba. Ker v pismu drja S. od 20. julija ni bil naveden nikak razlog, zakaj se zahteva ustavitev zvršila, moral je toženčev zastopnik še le poizvedeti lastni ukrep svojega klijenta; ker je pa imel ta za odgovor na razpolago le kratko dobo do dne dražbe 26. julija, ga ne zadene nikaka

krivda, da je došlo njegovo, ustavitvi zvršila pritrjujoče pismo zastopnika še le 26. julija, ko je bila ustavitev izvršila že nemogoča.

Deželno sodišče v Ljubljani je vsled rekurza tožnikovega premenilo sodbo sodišča prve stopnje in obsodilo toženca v povračilo stroškov.

Razlogi.

Na določbo §-a 45 c. pr. r. se toženec v tem slučaju po pravici ne more sklicevati, če se uvažuje, da je dala na njegov predlog dovoljena in opravljena rubežen ter že na dan 26. julija odrejena dražba onih stvari, katerih se tožnik kot svojih lasti, tožniku dovolj povoda za tožbo. Tožnik je po svojem zastopniku pozval toženčevega zastopnika s pismom od 20. julija, da ustavi zvršilo, in pripomnil izrecno, da sicer takoj vloži tožbo na izločitev; s tem je dal tožencu dovolj prilike, da se še pred dražbenim narokom odloči, ali odstopi prostovoljno od nadaljnega zvršila ali se pa spusti v pravdo; ako je toženčev zastopnik potreboval zato še nadaljnje informacije, naj bi bil o tem obvestil tožnikovega zastopnika in z ozirom na bližnji dražbeni narok povzročil vsaj ustavitev prodajnega postopanja po smislu §-a 200 št. 3 in 282 izvrš. r. Ker pa tožnikovemu zastopniku ni dal odgovora, je bil ta pač prisiljen, da itak že v skrajnem času dne 24. julija sproži tožbo in tako varuje svoje pravice in doseže odložbo prodajnega postopanja po §-u 42 št. 5 izvrš. r. Ob takih okolščinah se pač ne da trditi, da je bila pravdna pot nepotrebna, in da toženec, oziroma njegov zastopnik, čigar dejanja imajo po §-u 34 c. pr. r. isto moč, kakor da bi jih bila opravila stranka sama, s svojim vedenjem ni dal nikakega povoda, da se je sprožila tožba.

Ta sklep rekurznega sodišča je c. kr. najvišje sodišče z odločbo od 22. oktobra 1901 št. 13960 potrdilo iz razlogovj

Po vsebini dejanskega stanu sodbe se toženčevi trditvi, da je že v rubežnem zapisniku od 4. julija natanko navedeno, kateri predmeti se ekscindirajo, ni oporekalo. Toženec je torej imel dovolj prilike in časa, da se informira in potem tožnikovim zahtevam ustreže brez tožbe, in ne more vspešno ugovarjati, da je zvedel za tožnikove zahteve še le iz pisma od 20. julija.

Ali celo v tem slučaju bi bil moral njegov zastopnik na tožnikovo pismo takoj odgovoriti in znabiti izposlovati ustavitev zvršilne prodaje; ker pa ni storil ne eno ne drugo, imel je tožnik pač povoda za tožbo. —i.

f) Po končanem zastopanju mora odvetnik izročiti listine in spise stranki brezplačno, ako so poravnani njegovi stroški zastopanja (§ 12, odst. 1 odv. reda in čl. V. uv. zak. k c. pr. r.).

Odvetnik dr. S. je vsled zahtevanja bivšega svojega klienta V., da mu izroči vse listine in spise iz njegovega zastopanja napravil obširen, prejemno potrjeno vsebujoči seznam vseh spisov in listin, ter vse odposlal V.-ju, zahtevajoč od njega hkratu plačilo stroškov, s tem delom nastalih v znesku 73 K 62 h. Ker se je V. branil plačati te stroške, vložil je dr. S. predlog za sodno odmero.

C. kr. okr. sodišče v Ljubljani je, zaslišavši stranki, s sklepom od 23. septembra 1901 opr. št. Nc II 16/1-2 zavrnilo predlog iz teh-le razlogov:

Po čl. V. uvod. zak. k c. pr. r. je pri ugotovitvi odvetnikovih pristojbin odločiti tudi vprašanje, v koliko so bila dejanja zastopanja potrebna za zastopanje namenu primerno. Izročitev spisov in listin ni čin pravnega zastopanja, ampak čin, ki se primeri po končanem zastopanju. Glede tega čina pa so v §-u 12 odst. 1 odv. reda predpisi taki, da je odvetnik zavezan, stranki po zahtevanju izročiti spise in listine v izvornikih, in samo tedaj, kedar stroški njegovega zastopanja niso poravnani, je upravičen, ob stroških stranke napraviti in pridržati si za ugotovitev stroškov zastopanja potrebne prepise listin in spisov, katere je izročiti. Zakon torej samo za ta primer ustanavlja plačilno dolžnost stranke. Če bi jo hotel ustanoviti tudi za golo izročitev listin, bi to gotovo izrazil primerno v prvem odstavku tega §-a. Na kak način odvetnikova pisarna v svoje lastno zavarovanje stori razvidno opravljeno izročitev: ali samo s primernim zaznamkom na mestu izročanih spisov, ali pa z napravo posebnega zapiska, to je stvar njenega notranjega uradovanja. Da se napravi pravilno, vse spise, ki jih je izročiti, označujoče prejemno potrjeno, to bi bilo le potrebno, če bi stranka

sama dala tak nalog. V tem primeru bila bi njena plačilna dolžnost utemeljena na podstavi tega posebnega pooblaščenja. Takega pooblaščenja pa V. ni dal.

Rekurz dra. S. je c. kr. deželno rekurzno sodišče v Ljubljani s sklepom od 21. oktobra 1901 opr. št. R II 215/1-1 zavrglo, in potrdilo prvosodni sklep iz njegovih razlogov, ter še pridejalo, da se tudi v odvetniški tarifi ni ustanovilo odškodbe za izročitev spisov in listin, čeprav so se slične določbe — n. pr. tar. p. 14 in § 14 ukaza pravosodn. min. z dne 11. decembra 1897 drž. zak. št. 293 — v tarifo vsprejele; iz tega izhaja, da odvetnik ne more zahtevati posebne pristojbine za izročitev, ampak da je primerno odplačilo prejel v opravljenem zastopanju samem.

C. kr. najvišje sodišče je z odločbo od 19. novembra 1901 št. 15723 izvenredni rekurz dra. S. zavrnilo, ker ni za razveljavo ali premembo jednolikih odločeb nižjih sodišč v §-u 16 ces. pat. z dne 9. avgusta 1854 drž. zak. št. 208 ustanovljenih pogojev.

I. K.

g) Registrovanje zadrug.

C. kr. nadsodišče v Gradcu je vsled rekurza Kmetijskega društva v Horjulu, registrovane zadruge z omejeno zavezo, zoper sklep deželnega sodišča v Ljubljani z dne 7. oktobra 1901 opr. št. Firm. 224 zadr. I 92/11, s katerim se je predlog za vpis predrugečenih pravil zavrnil, storilo sklep z dne 12. novembra 1901 opr. št. R II 72/1-2, da se rekurz zavrne in sklep prvega sodišča potrdi.

Razlogi.

Odklonitev vpisa predrugečenih pravil je opravičena. Gotovo se potrebščine domačega gospodarstva — in med te tudi spadajo, ker pravila nič ne omejujejo, vsakovrstne osobne potrebščine, zlasti živila, obleka i. t. d. — ne bi dale pripraviti po zvrševanju kmetijstva ali domače industrije. V to svrhu moralo bi se najrazličnejše blago priskrbovati; takšno delovanje znabiti ne nasprotuje združnemu namenu in bistvu, gotovo pa je, da ga ni moči najti ali domnevati pod izrazom »kmetijsko in obrtno društvo«.

Vsekakor treba zahtevati na podlagi §-ov 1, 4, 5 št. 2 združ. zakona, da se v pravilih jasno in določno izrazijo po-

javi, če kakšna zadruga sega na ekonomično polje konsumnega društva in da se vse to tudi razvidi že iz firme. Tudi izraz »obratno društvo«, ker je presplošen, ni na mestu. To že izhaja iz nasprotnega izraza »Kmetijsko društvo«; le-ta izraz je mogoče ustrezal, ker se nanaša samo na jeden obrat, ki je po svojem bistvu splošno znan. Izraz »obratno društvo« pa obsega obratno delovanje vsake vrste in manjka v pravilih določil, da bi se dalo posneti, kakšni obrati se še posebej mislijo ali kateri so izvzeti (§ 2 lit. a pravil); ako se pa ta izraz samo nanaša na domačo industrijo (§ 2 lit d št. 1 pravil), ni pravičen, ker sega daleč čez mejo. —

Ako se je končno hotelo misliti samo na dobavo obrtnih proizvodov (§ 2 lit. b pravil), velja isto, kar se je gori omenilo glede domačih gospodarskih potrebščin, ako ne gre samo za potrebščine kmetijskega obrata v ožjem smislu.

Vse to je pa tudi doslovno izvajati glede skladišč (§ 2 lit. c. pravil), ako se uporabijo za obrtne namene ali za shranitev nabavljenih obrtnih proizvodov. K. W.

Kazensko pravo.

a) Razžaljenje časti? Kdor po svoji dolžnosti skrbi za svoje ali tuje koristi, tist ne ravna določno. Kolika je odgovornost zagovornika za izjave, s katerimi zastopa svojega klijenta?

Plen. odločba kasac. sodišča od 18. junija 1901 št. 8653.

I.

V postopanju, uvedenem po §-ih 33 in 292 k. pr. reda je razsodil kasacijski dvor s plenarno odločbo od 18. junija 1901 št. 8653:

Z razsodbo okr. sodišča v P. od 22. oktobra 1900, s katero je bil dr. Z. S. krivim spoznan prestopka, navedenega v §-u 487 k. z., in obsojen na globo 50 K, in z razsodbo okrožnega prizivnega sodišča v K. od 21. novembra 1900, ki je zavrnilo priziv drja Z. S. proti temu krivdoreku, se je kršil zakon; obe razsodbi v izreku o krivdi in kazni se razveljavita in dr. Z. S. se od obtožbe, naperjene proti njemu, oprosti.

Razlogi.

Iz spisov, ki se tičejo kazenskih stvari proti Jakobu S. radi prestopka §-a 487 kaz. zak. razvidi se naslednji stvarni položaj:

Pri okrajnem sodišču v P. vložil je dne 17. julija 1900 Peter P. zasebno obtožbo proti Jakobu S., po kateri se je baje Jakob S. dne 13. julija 1900 izrazil na javni cesti, da bo Peter P. zaprt, da »pride v bas«. O tem se je odredila glavna razprava na dan 24. julija 1900. Na nji zagovarjal se je Jakob S., kateremu je bil zagovornik dr. Z. S., v tem smislu, da mu je več prič povedalo, da Peter P. ni spoznal pri poskušnji, ki se je vršila dne 7. julija 1900, na določeno precejšnjo daljavo žandarmskega vojde K., baje ker je bila takrat megla, dočim je izjavil v kazenski stvari proti Leopoldu H. zaradi umora, da je tega na omenjeno daljavo spoznal. Obtoženec torej misli, da je Peter P. krivo pričal, in na to da se nanaša njegova trditev, radi katere se ga obdolžuje. Na to predlagal je dr. Z. S., naj se priskrbi ogledni zapisnik, ki se je napravil v kazenski stvari proti Leopoldu H. dne 7. julija 1900. Tega pa na razpravi ni dovolil sodnik in je sklenil povodom resničnostnega dokaza, katerega je nastopil Jakob S., odstopiti spise okrožnemu sodišču v K. v kompetentno uradno poslovanje proti Petru P., ker je baje krivo pričal. Ta sklep pa, ki nasprotuje zakonovim načelom, da naj namreč inštančni sodnik sam razsoja in svobodno oceni resničnostni dokaz in njega uspeh, je pobijal dr. Z. S. s svojo pritožbo, katero je vložil dne 26. julija 1900 pri okraj. sodišču v P. Da bi opravičil svoj predlog na priskrbitev dotičnega, v preiskavi proti Leopoldu H. napravljenega poizvedovalnega spisa, skliceval se je dr. Z. S. na to, da tu ne gre za razžaljenje časti po §-u 491 k. z., ampak po §-u 487 k. z. Imenom svojega klienta Jakoba S. govoreč pripomnil je dalje: »kajti s tem nasprotnika obdolžujem hudodelstva krivega pričanja«. Dr. S. izraža potem mnenje, da treba Jakoba S. oprostiti, četudi doprinese le verjetnosti dokaz za to, česar je obdolžil Petra P. Pobijajoč nadalje sklep, da se odstopijo spisi državnemu pravdništvu, izjavil je dr. S., da ne bi bilo merodajno, če bi državno pravdnišтво morda ustavilo kazensko postopanje proti Petru P., posebno ker res »ni striktnih dokazov njegove krivde«. — Na glavni raz-

pravi dne 31. avgusta 1900 je razširil zasebni obtožitelj svojo obtožbo tudi še na to, ker ga je bil Jakob S. dne 24. julija 1900 pred sodiščem obdolžil krivega pričanja, in pa radi vsebine dne 26. julija 1900 vložene pritožbe. Na to je izjavil Jakob S., da ne pozna vsebine te pritožbe, ker je bil svojemu zagovorniku sploh le dal naročilo za pritožbo. Dr. Z. S. pa je dejal, da prevzema za vsebino pritožbe odgovornost sam. Peter P. je vložil nato dne 4. septembra 1900 pri okrajnem sodišču v P. tožbo radi razžaljenja časti proti drju Z. S. deloma radi vsebine pritožbe, vložene za Jakoba S. dne 26. julija 1900, in deloma tudi radi tega, ker je dne 24. julija in 31. avgusta 1900 na glavni razpravi baje obdolžil Petra P. krivega pričanja. V tem pogledu okrajno sodišče ni našlo dejanskega stanu po §-u 487 k. z., spoznalo pa je z rabsodbo od 22. oktobra 1900 drja Z. S. krivim prestopka po §-u 487 k. z., ki ga je storil z vložitvijo pritožbe od 26. julija 1900, in mu prisodilo globo 50 K. Utemeljevanje rabsodbe poudarja, da je dr. Z. S. prestopil mandat, ki mu ga je bil Jakob S. podelil, in da je prevzel odgovornost za vsebino pritožbe; resničnostnega ali verjetnostnega dokaza dr. S. sploh ni mogel nastopiti, ker je državno pravdnštvo dne 27. julija 1900 zavrnilo ovadbo proti Petru P. radi goljufije po §-u 90 k. pr. r. in s tem zvršilo kazensko postopanje; dr. S. si je bil v svesti, da je obdolžitev proti Petru P. neosnovana, ker v obtožbi sam priznava, da ni striktnih dokazov njegove krivde; besed »kajti s tem nasprotnika obdolžujem hudodelstva krivega pričanja« se ne sme imeti za pravno izvajanje, ampak za neposredno lažnjivo obdolžitev zasebnega tožitelja Petra P.

Proti tej rabsodbi je vložil dr. Z. S. priziv, katerega je pa okrožno prizivno sodišče v K. zavrnilo z rabsodbo z dne 21. novembra 1900, češ, da je neosnovan glede krivde. Sodni dvor se v obče pridružuje utemeljevanju rabsodbe prve inštanice; izreka mnenje, da dr. S. pri onem neznatnem sumu proti Petru P., češ da bi ta pred sodiščem krivo pričal, niti ni mogel resno nato misliti, da bi dognal dokaz resnice; njegova razžaljiva namera pa da je jasna, ker je celo potem, ko je bilo kazensko, proti Petru P. uvedeno postopanje ustavljeno, zahteval rekviriranje kazenskih spisov proti Leop. H. radi tega, da bi provedel resničnostni dokaz.

Rabsodbi obeh inštanc pa sta pravnopomotni.

Zagovornik Jakoba S., je bil dr. Z. S. po §-u 9 odv. r. od 6. julija 1868 drž. zak. št. 96 upravičen brez ovinkov in obzirov navesti vse, kar je po zakonu menil, da bo služilo pri zastopanju njegove stranke, in se posluževati vsakoršnega zagovornega sredstva, ki ni nasprotovalo njegovemu pooblastilu, njegovi vesti in zakonom. Kakega prekoračenja pooblastila, ki mu ga je dal Jakob S. za pritožbo, dr. Z. S. ni zakrivil; kako naj se pritožba pravno utemelji in izvede, moralo je biti prepuščeno njemu. Pokazati, da dejanje, katerega se je Jakoba S. obdolžilo, ne spada pod § 491 k. z., ampak eventualno pod § 487 k. z., je bila njegova polna pravica; in če je pri tem, besedujoč za svojo stranko, izjavil, da S. obdolžuje s svojimi besedami, radi katerih je obtožen, Petra P. krivega pričanja, bila je to pravna dedukcija, ki gotovo ne prestopa okvira §-a 9. odv. r. Dr. Z. S. je bil pa brezdomno po §-u 490 k. z. upravičen nastopiti za svojega klijenta resničnostni dokaz, najsi je že dokaz obetal uspeh ali ne. V postopanju dra. Z. S. ni torej spoznati ničesar protipravnega in že to izključuje uporabo kazenskega zakona na njegovo postopanje. Kdor po svoji dolžnosti skrbi za svoje ali tuje koristi, tist ne ravna določno, niti vedoma protipravno; kajti drugače bi bilo spoznati kaznivo razžaljenje časti v vsaki obtožbi, katero naperi državni pravdnik, ki pa ne privede do obsodbe, v vsakem pravozastopnikovem napadu na verjetnost kake priče, v vsaki ovadbi, katero napravi po dolžnosti javen organ, katera se pa v vseh podrobnostih ne izkaže osnovano. Da se v le-tem slučaju ni posrečilo izkazati resnico obdolžitve, katero je Jakob S. povzročil proti Petru P. — to pa bi bil moral sodnik samostojno odločiti, ne da bi se mu bilo treba sklicevati edinole na ustavitev ovadbe proti Petru P. — to še ne more odločiti stvari neugodno za dra. Z. S. Le če bi bil ta iz zlobnosti ali nagajivosti prekoračil meje pravice, povedati resnico in zastopati upravičene koristi, bilo bi proti njemu izreči krivdo. Temu pa, kakor se je pokazalo, ni bilo tako. Rzsodbi obeh inštanc potrebujeta torej remedure.

Bilo je potemtakem vsled pritožbe generalne prokurature po §-u 33 k. pr. r. v obrambo zakona obe nični rzsodbi razveljaviti ter obtoženca drja Z. S. po §-u 259, št. 3 k. pr. r. oprostiti od obtožbe radi prestopka, označenega v §-u 487 k. z.

II.

Sodba okrož. prizivnega sodišča v Rudolfovnm dne 2. dec. 1901.

Vsled obtožbe K-a je prvo sodišče dne 21. okt. 1901 obtoženca B-a spoznalo krivim prestopka zoper varnost časti po §-u 487 k. z., ker je dne 25. julija 1901 zasebnega obtožitelja K-a pri istem sodišču ovadil, da je v njegovi (B-a) pravdi zoper D-a na priznanje lastnine pri ustni razpravi dne 20. junija 1901 govoril pod prisego vedoma neresnico . . . in ga obsodilo po §-u 493. k. z. z uporabo §-ov 266 in 260 k. z. na 10 dnij zapore, poostrelega s tremi posti in po §-u 389 k. pr. r. v povračilo stroškov.

Razlogi.

Dne 14. junija 1901 je obdolženec B. vložil pri tem sodišču civilno tožbo zoper D-a, češ le-ta njegov mejaš je napravil plot tako, da sega v njegov svet. Vsled te pravde se je dne 20. junija 1901 vršila razprava na licu mesta in je bil med drugimi zaslišan za pričo tudi zasebni obtožitelj K. pod prisego ter izpovedal, da je služil pri D-u 15 let in da je iz službe izstopil leta 1870., da je tudi že takrat stal plot tam, kakor danes in da ne more potrditi, da bi se bil premaknil le za en pedenj. Vsled pričevanja K-ovega in bistveno jednacega pričevanja žene obdolženca B-a, je le-ta v civilni pravdi podlegel.

V civilni pravdi si obdolženec ni mogel več pomagati, ker je bila pravda bagatelna in ni našel nobenega ničnostnega razloga.

Poskusil je torej na drug način. Napravil je proti K-u kazensko ovadbo radi hudodelstva krivega pričevanja in trdil, da je K. pod prisego izpovedal kakor priča vedoma neresnico, ker je dejal, da je ves čas, kar je bil on pri D-u v službi, stal plot na istem mestu, kjer danes, in da ne more potrditi, da bi se bil premaknil tudi za pedenj. To svojo trditev utemeljuje obdolženec s tem, da je zasebni obtožitelj osem dni pred zgoraj omenjeno civilno tožbo pri občinskem ogledu, ki se je vršil radi navedenega plota, izrecno potrdil, da ne stoji plot več tam, kjer je stal svoj čas, da ga je D. premaknil in da ga mora ta postaviti na staro mesto, in da je celo natanko pokazal, kje je plot stal preje.

Radi te ovadbe so se vršile poizvedbe, na podlagi katerih je izjavilo državno pravnikištvo, da ne najde nobenega vzroka K-a preganjati radi hudodelstva goljufije. Kazenska pravda se je torej ustavila.

V polni zavesti, da je nedolžen, je K. že med poizvedbami napravil proti B-u ovadbo radi razžaljenja časti. Le-ta, zaslišan kakor obdolženec, zavrača krivdo na svojega zastopnika drja G., trdeč, da mu ni velel K-a ovaditi radi krivega pričevanja, marveč le, da naj ukrene potrebno, nadalje, da nima nobene jeze na K-a in da sta si celo v botrinji. Vender pa B. priznava, da mu je dr. G. povedal, da ni proti bagatelni rzsodbi ničesar opraviti, da bo radi tega napravil ovadbo. Povedal je B. tudi drju G-u, da je K. pri občinskem ogledu govoril drugače, nego li v pravdi kakor priča, in je pri razpravi nastopil dokaz resnice.

Dokaz resnice je v le-tem slučaju dovoljen po vsebini ovadbe proti K-u, in sicer: *a)* jeli K. res govoril pri občinskem ogledu drugače, nego li pri ustni razpravi kot priča in *b)* jeli kot priča govoril vedoma neresnico pod prisego?

Kaj so potrdile priče k točki *a)*? — Zaslišale so se o tem tri priče in sicer A. D., J. R. in A. K. in potrdile vse pod prisego, da jim o tem ni znanega ničesar, kar trdi ovadba o K-u. Prvi je slišal iz K-ovih ust pri dotični priliki, da je bila svoj čas na vodnjaku streha in za njo plot. J. R. ni slišal iz K-ovih ust ničesar drugzega kakor besede: »Tukaj zravnajte plot, pa bo dobro.« Plot je namreč nekoliko proti vodnjaku nagnjen. Priči A. K. pa ni znanega prav ničesar, kar naj bi bil govoril takrat K. Drugih prič takrat zraven ni bilo.

Glede točke *b)* se je zaslišalo mnogo prič, deloma v sodni dvorani, deloma na licu mesta. Priče Š. K., L. D. in M. T. so potrdile vse soglasno, da gre plot še danes v isti črti, kakor je šel svoje dni, da je razlika le toliko, da je bil plot poprej od povprečnih rant, a danes je od pokončnih desk. Pri lokalnem ogledu zaslišane priče so potrdile, in sicer: 1.) G. K., da je vodnjak še vedno tam, kjer je bil svoj čas, da je bila nekdanj na vodnjaku streha in za njo vodnjak, oziroma plot. Med vodnjakovo streho in plotom je bilo toliko prostora, da je majhen otrok skoro skozi zlezal. Oklep vodnjaka je bil kakor danes na D-vi strani zakopan v zemljo; po njegovem mnenju je danes

plot bolj na B-ovo stran, nego svoje dni; da bi bil kedaj oklep vodnjakov ležal prosto, t. j. da ne bi bil pokrit s prstjo, ni nikdar videl in torej tudi ne ve, kako daleč je segal pod zemljo v D-ovo zemljo. 2.) J. M. je izpovedal bistveno tisto, kar G. K.; znano mu le ni, je li bilo med streho in plotom toliko prostora, da bi bil mogel odrastel človek skozi zlesti, pač pa se ve spominjati, da so med streho in plotom rasle koprive. 3.) A. V. je povedal to, kar J. M., in pristavil, da je bil plot oddaljen od strehe kakih 7 col. 4.) M. K., J. K. in A. B. so povedale isto, kar A. V., in prav tako tudi A. K., vendar pa z dostavkom, da so se med plotom in streho plazili otroci, da so ondi rasle koprive. —

Glede tega vodnjaka in plota se je konstatiralo, da gre plot ravno po robu vodnjakovega oklepa in da je le-ta na D-ovi strani zakopan v zemljo. Istotako se je konstatiralo iz zapisnika z dne 20. januarja 1901 po predlogu zagovornika obdolženčevega, da je B. zadovoljen bil s celo mejno črto, kakor danes faktično obstoji; jedino le pri vodnjaku hoče, da se plot odmakne za dober pedanj, in to radi tega, da bo njegov vodnjak prost. —

Iz navedenega je razvidno po priznanju obdolženca samega, da ga je dr. G. celo poučil, kaj je jedino proti civilni razsodbi mogoče storiti, in je torej njegov zagovor, da dru. G. ni velel ovadbe napraviti, popolnoma neverjeten in to tembolj, ko mu je povedal, da je K. pri občinskem ogledu govoril drugače, nego li pod prisego kot priča. V kateri drug namen naj je B. dru. G. to razlagal, če ne v podkrepilo svoje ovadbe? —

Kako pa se mu je posrečil dokaz resnice? Glede tega vprašanja je strogo razločevati to, kar je povedano zgoraj pod črkama *a*) in *b*).

Glede točke *a*) se je dokazalo po pričah A. D., J. R. in A. K., da je B. v svoji ovadbi trdil popolnoma neresnico.

Pretresujočemu točko *b*) pa je strogo gledati na to, kaj je K. potrdil pod prisego? Bistvo njegove izpovedbe v civilni pravdi je le to, da on ne more potrditi, da bi se bil plot premaknil tudi za pedanj. S tem je torej potrdil le svoje subjektivno mnenje in je v tem oziru dokaz resnice po pričah in lokalnem ogledu, po mnenju sodnika, nemogoč. In če se pregledajo izpovedbe

prič v le-tej pravdi, je samo priča G. K. mnenja, da je plot danes bolj na B-ovo stran kakor svoje dni.

Dokaz resnice se je B-u povsem ponesrečil in tudi verjetnosti njegovih trditev v ovadbi ni niti najmanje dokazal, vsled česar je smatrati krivdorek v vsakem oziru opravičenim.

Kazen je bilo odmeriti itd.

Prizivu obtoženca B. je c. kr. okrožno sodišče v Rudolfovem po javni razpravi dne 2. decembra 1901 (Bl. III., 358/1—14) ugodilo in ga po smislu §-a 259 št. 3 k. pr. r. od obtožbe popolnem oprostilo.

Razlogi.

V civilni pravdi obtoženca B-a proti D-u radi priznanja lastnine, podlegel je tedanji tožitelj, današnji obtoženec B., in sicer vsled kategorične izpovedi tedanje priče K., da se dozdevni plot na spornem terenu v dobi več ko 30 let ni premaknil niti za pedanj, da je stal nekdanj že tako, kakor stoji še danes. Pri občinskem ogledu na lici mesta malo poprej pa je izjavil isti K., da je bila svoj čas na vodnjaku streha čez oklep, a za to streho da je šel plot. V tem zadnjem smislu izpovedale so tudi v tej kazenski pravdi zaslišane priče G. K., J. M. in A. V. in drugi. Dandanes pa ne gre zadevni plot več za vodnjakom, nego čez vodnjakov oklep.

Ko je torej bila tožba današnjega obtoženca na priznanje lastnine odbita na podlagi pričevanja K-a, šel je B. k dru. G-u povprašat za svet. Poučen od tega, da zoper razsodbo v bagatelni pravdi je edino možno pravno sredstvo le priziv radi ničnosti pravnega postopanja, koja pa v tem slučaju ni podana, razložil mu je obtoženec diferenco med izpovedbo K-a pri občinskem ogledu in izpovedbo njegovo pri civilni razpravi, nadalje med izpovedbo K-a in izpovedbami drugih prič. Na podlagi te informacije napravil je dr. G. kazensko ovadbo radi krivega pričevanja proti K-u. Državno pravdnništvo je kazensko preiskavo radi hudodelstva goljufije ustavilo. K. je tožil B-a radi prestopka zoper varnost časti in le-ta je bil krivim spoznan in obsojen.

Prizivno sodišče pa je obtoženca oprostilo in sicer radi tega, ker sodišče v obtoženčevem ravnanju ni moglo uvideti za prestopok po §-u 487 k. z. potrebnega zlobnega namena; kajti

»kdor ravna v mejah dolžnega varovanja svojih koristi, ta ne ravna določno, ta ne postopa vedoma protipravno« (razsodba kas. sod. z dne 16. junija 1901, št. 8653); razun tega ni napravil obtoženec sam ovadbe, marveč je le svojemu zastopniku dal informacijo, prepuščajoč njemu vse nadaljne korake, in sploh nikakor ni dokazano, da je odvetniku dru. G-u naravnost naročil napraviti proti K-u ovadbo radi krivega pričevanja.

Če bi bil to pa tudi storil, ne bi bil še zakrivil kaznivega dejanja. Cela vrsta prič — G. K., J. M., A. K., M. K., J. K., A. B. — izpričujejo, da preporen plot sedaj ne stoji tam, kjer je stal pred 15. leti, odnosno 7. leti. Iz teh svedočeb izhaja, da je bil plot oddaljen od strehe vodnjaka kakih 7 col, da so se med plotom in streho plazili otroci in da so tam koprive rasle.

Če je to istina, moralo je to gotovo znano biti K-u, kateri je svedočil, da je pri D-u služil 15 let in šel 1870. l. proč. In če je on kot priča potrdil, da je stal plot 1870. l. t. a m, kjer danes stoji, da se ni niti za pedenj premaknil, moral je obtoženec to svedočbo vseskoz smatrati za krivično. Prav ta svedočba pa je določila razsojo civilne pravde; ker se je ta razpravljala v bagatelnem postopanju, ni bilo proti razsodbi priziva, kakor le iz razlogov ničnosti; obtoženca poučil je njegov pravni zastopnik v tem smiseln ter mu dejal, da ni drugega sredstva, kakor vložiti ovadbo radi krivega pričevanja.

Pri takem položaju ne more obveljati trditev, da je »animus iniuriandi« napotil obtoženca do ovadbe, tudi zavest ovaditelja, da z ovadbo žali ovadenčevo čast, ne more zadostovati za obsodbo, če ovaditelj ravna zgol v svrhu, da svoje koristi varuje in če meje tega dolžnega varovanja ne prekorači. Te meje pa B. ni prekoračil, ker je kakor kaže izid dokazovanja, mogel prepričan biti, da je storil ovadenec K. svedočbo v civilni pravdi proti svoji boljši vesti in vednosti ali da je vsaj v objektivnem oziru krivična. Da ga državno pravdnštvo radi goljufije ni hotelo preganjati, je brez pomena, kajti razlogi za to so različni in temelje marsikaterikrat na formalnem pravu, osebni kvaliteti činitelja ali na pomisleku o njegovi krivdi v subjektivnem oziru.

Iz teh razlogov bilo je prizivu B-ovemu ugoditi povsem ter njega oprostiti obtožbe radi prestopka zoper varnost časti

po §-u 487 k. z., odvezati tudi od povrnitve stroškov kazenskega postopanja (§ 259, št. 3, § 390 k. pr. r.)

Posledica te oprostitve je zavrnitev priziva zasebnega obtožitelja radi premajhne kazni.

Izpred državnega sodišča.

II.

Dan, ko se razglasi imenik za državnozborske volitve, se ne všteva v 8dnevni reklamacijski rok.

C. kr. državno sodišče je po javni razpravi dne 19. okt. 1901 o pritožbi de praes. 12. decembra 1900 št. 443/d. s. J. V-a, po dr. I. D-u v Celju, proti c. kr. ministrstvu za notranje stvari zaradi izpuščenja I. V-a iz volilskega imenika mestnega volilnega okraja Celje v državni zbor, spoznalo za pravo:

Z ukazom c. kr. namestnika štajerskega z dne 17. novembra 1900, št. 3580, oziroma z razsodilom c. kr. okrajnega glavarja celjskega z dne 1. novembra 1900, št. 52.452, s katero je reklamacija J. V-a de pr. 25. oktobra 1900, št. 9728, zaradi izpuščenja I. V-a iz volilskega imenika mestnega volilnega okraja celjskega bila odbita, prekršila se je v ustavi zajamčena politična pravica volitve v državni zbor.

Razlogi.

Sub pr. 25. oktobra 1900, št. 9728 vložil je J. V., tajnik južnoštajerske hranilnice v Celju, proti državnozborskemu volilskemu imeniku volilskega razreda mest in trgov mesta Celje, ker je bil izpuščen I. V., reklamacijo, v kateri je zahteval vsprejem imenovanega v volilni imenik.

Ta reklamacija J. V-a bila je z razsodilom c. kr. okrajnega glavarstva celjskega z dne 1. novembra 1900, št. 52.452 odbita, češ, da je bila prekasno vložena, ker je reklamacijski rok 8 dni že 24. oktobra potekel.

C. kr. namestništvo štajersko je z ukazom z dne 17. novembra 1900, št. 3580 odbilo tozadevni rekurz J. V-a iz razlogov izpodbijanega razsodila. Proti temu ni bil daljni rekurz več dovoljen po §-u 26 državnozborskega volilnega reda.

Sub pr. 12. decembra 1900, št. 443/d. s. vložil je dr. I. D. v imenu J. V-a pritožbo pri c. kr. državnem sodišču radi kršenja politične, imenovanemu pristoječe pravice voliti v državni zbor. V njej dokazuje, da 8dnevni reklamacijski rok ni potekel že dne 24. oktobra 1900, kakor domnevajo oblastvene odločbe, nego še le dne 25. oktobra 1900, ker so volilski imeniki v mestu celjskem šele 17. oktobra 1900 bili razgrnjeni; ker reklamacijski rok po §-u 25 drž. vol. r. osem dni, t. j. celih osem znaša, to se 17. oktobra 1900 ne more všteti v rok in začenja torej tek tega 8dnevnega roka še-le z 18. oktobrom 1900; po tem pa končuje še-le dne 25. oktobra 1900, katerega dne je J. V. vložil svojo reklamacijo; ker se je reklamacija kot zakasnela odbila, prekršila se je torej pravica pritožitelja in zato zahteva razsodila, da se je z razsodbo c. kr. namestništva štajerskega z dne 17. novembra 1900, št. 3580, prekršila v ustavi zajamčena politična pravica pritožitelja za volitev v državni zbor.

C. kr. ministrstvo za notranje stvari je sub pr. 3. januarja 1901, št. 8 predložilo protispis c. kr. namestništva štajerskega, v katerem izvaja, da se v pritožbi dokazovani izračun 8dnevnega roku reklamacijskega ne da vzdržati, ker po §-u 25 d. v. r. je rok računati od dne razglasa imenika in ne šele od temu sledečega dne. Ministrstvo zahteva, naj se razsodi, da se z izpodbijano razsodbo z dne 17. novembra 1900, št. 3580 ni kršila v ustavi zajamčena volilna pravica v deželni zbor.

Z ukrepom pod št. 156/d. s. je c. kr. državno sodišče v aprilskem zasedanju 1901 zaukazalo daljne poizvedbe o znesku direktnih davkov, kateri so bili J. V-u in I. V-u v občini celjski za časa državnozbornske volitve l. 1901. predpisani, oziroma od njiju plačani.

Razsodba c. kr. drž. sodišča naslanja se na te-le prevdarke:

1.) Da ima pritožitelj J. V. volilno pravico za državni zbor, se ni oporekalo niti v protispisu niti pri razpravi, izhaja pa tudi iz tega, da mu je bilo v občini celjski za časa državnozbornske volitve cesarskih davkov 78 K predpisanih, od katerih je on takrat 39 K bil plačal.

Ker pa je temu tako, potem se je J. V-u z razsodilom c. kr. namestnika štajerskega z dne 17. novembra 1900, št. 3580 katero je od njega vloženo reklamacijo zavrnilo radi zakasne-

losti, ta njegova reklamacijska pravica prekršila, ako je: *a)* imenovana reklamacija pravočasno t. j. v roku 8 dni od razglasa o razgrnitvi volilskega imenika bila vložena, ker vsakemu, ki ima volilno pravico, torej tudi J. V-u pristojna reklamacijska pravica po §-u 26 d. v. r. ne samo zaradi vpisa baje za volitev zapuščenih, temveč tudi zaradi izpuščenja baje za volitev upravičenih; in ako je *b)* oseba, zaradi katere je J. V. reklamoval, namreč I. V., takrat imela volilno pravico za državni zbor.

Zato je ad *a)* preiskovati, je-li od J. V-a svoječasno vložena reklamacija bila podana še v postavnem roku 8 dni ali ne? C. kr. državno sodišče mora to vprašanje potrditi. Volilski imeniki bili so v teku 17. oktobra 1900 z dotičnim razglasom vsakomur razgrnjeni. Reklamacijski rok znaša 8 dni, to se vendar pravi, 8 celih dni, ne samo 7 dni in odlomek dneva, kakor trdi protispis. Ako je temu tako, potem 17. oktobra 1900 v ta rok ni vštovati, marveč začjenja isti še-le z 18. oktobrom 1900; ne končuje se torej dne 24. oktobra 1900, nego še-le 25. okt. 1900, katerega dne je reklamacija bila dejanski vložena.

Po tem takem je ad *b)* pretresati vprašanje, ali je I. V. za katerega je J. V. svojo pritožbo pri c. kr. državnem sodišču vložil, za časa državnoborske volitve leta 1901. v mestnem volilnem okraju Celje imel volilno pravico? Reklamacijska pravica vsakogar, ki ima volilno pravico, je celovita sestavina njegove volilne pravice. Po §-u 26 d. v. r. morejo oni, ki imajo volilno pravico, kakor je bilo že omenjeno, vlagati reklamacije bodisi zaradi vsprejema tistih, ki nimajo volilne pravice, bodisi zaradi izpuščenja tistih, ki imajo volilno pravico. Iz tega izhaja, da je bila reklamacija, vložena od J. V-a, ki ima volilno pravico, zaradi izpuščenja I. V-a tedaj utemeljena, ako je I. V. za časa reklamacije v mestnem volilnem okraju Celje po §-u 9 d. v. r. imel volilno pravico. Kakor je razvidno iz stvarnega položaja, vjema se ta pogoj glede iz volilnega imenika izpuščenega I. V-a, ker je ta takrat cesarskih davkov znesek 9 K 48 h pridobnine in 7 K 20 h osebne dohodnine, skupaj toraj 16 K 68 h imel plačati in je ta znesek pred volitvijo dejanski tudi plačal. (§ 9 d. o. r.)

Po tem takem bilo je pritožbi J. V-a ugoditi, v kolikor se dotika zavrnitve njegove reklamacije radi izpuščenja I. V-a.

Konflikt med odvetništvom in justičnim ministrstvom.

(Glej »Slov. Pravnik« 1901, št. 5.)

Razburjenost v našem odvetniškem stanu, ki je bila letos koncem aprila nastala vsled tajnega načrta za nov odvetniški tarif in ki se je potem pojavljala na občnih zborih vseh odvetniških zbornic, se je nekoliko polegla, ko je bila stalna delegacija odvet. zbornic dne 15. majnika v svoji seji na Dunaju izvolila komite, ki naj se na vabilo justičnega ministra spusti v skupno posvetovanje pri justičnem ministrstvu in pri tem zastopa zahteve in pritožbe odvetniškega stanu z vso odločnostjo, vzlasti pa zahteva, da se tajni ukazi umaknejo in da dosedanje dosledno proti odvetnikom naperjeno ravnanje justične uprave poneha.

Do skupne konference v justičnem ministerstvu pa je prišlo šele dne 6. novembra t. l. in slove o njej oficijozno poročilo tako-le:

Predsedoval je justični minister baron Spens: posvetovanja so se nadalje udeležili: od justičnega ministerstva sekc. načelnik dr. Klein in sekc. svetnik dr. Schmid, potem dvanajstorica odvetnikov, izvoljena od stalne delegacije.

Justični minister baron Spens je pozdravil zastopnike odvetniškega stanu in priznal, da se odvetništvo nahaja v krizi in bo treba odstraniti njene nevarnosti. Če tudi mora justična uprava pred vsem skrbeti, da se izvedejo zakoni, vendar se more to zgoditi le tako, da se raztegne skrb na vse organe, ki so poklicani k sodelovanju. Ran se je treba s previdnostjo dotikati vendar pa je, ako to prispeva k zdravju, nastaviti tudi nož. Minitster upa, da bodo imeli pogovori uspeh, ki ne bo le v prid odvetnikom, ampak tudi justici. Posvetijo naj se udeleženci nalogam »sine ire et cum studio«. — Predsednik stalne delegacije, dr. pl. Feistmantel, izrekel je potem svojo zahvalo, da se je sklical komite. — Na to se je začelo posvetovanje o predloženem programu. Referiral je g. dr. Alojz Ružička, razgovora pa so se udeležili justični minister in sekcijski šef

dr. Klein, kakor tudi vsi člani komiteja. — Minister je obljubil, da ustreže velikemu delu pritožeb. Glede mnogoimenovanih tajnih ukazov pa je pojasnil, da ne gre za splošne ukaze — razen splošnih navodil, ki se jim začetkom ni moči izogniti — temveč za rešitve sodnih vizitacij. Če so nekatera predsedstva ob takih rešitvah v posameznih slučajih izdala splošne ukaze, se je to zgodilo brez uplivanja justičnega ministerstva. Institut sodnih inspektorjev se je pri uvajanju civilnopravnega reda v prakso izredno dobro obnesel, nikdar pa niso sodni inspektorji uplivali na materialno pravosodstvo. Radi preogromnega dela dosedaj ni bilo moči števila sodnikov pri vrhovnem sodišču pomnožiti v to svrho, da bi se vršile ustne revizijske razprave. Vendar je minister izjavil, da je ta želja opravičena in da jo bo po svojih močeh pospeševal, za kar pričakuje podpore parlamenta. Enakomerna razdelitev kuratel je tudi v njegovi intenciji. Zakotno pisaštvo treba energično pobijati. Izpremembe civilno-pravnega in izvršilnega reda, kakoršne predlaga komité, so po mnenju ministra in sekcijskega šefa drja Kleina sedaj prezgodnje. Posebno je odveč izprememba določeb o postavitvi v prejšnji stan z ozirom na izkušnjo zadnjega časa, po katerih je pričakovati, da bodo pritožbe polagoma docela ponehale. Izvršilnega reda pa ni moči reformirati brez izprememb bistvenih delov, a pri tem se bo ozirati tudi na želje poljedelskih korporacij in denarnih zavodov. Posameznim inicijativnim predlogom se bo rad pridružil in glede na drž. zaklad s finančnim ministrstvom obravnaval o zavezah, naloženih advokatom. On je tudi za to, da dobe tisti odvetniki, ki so z zastopstvom revnih v večji meri obteženi, primerno odškodnino iz drž. blagajne. Reformo odvetniškega reda smatra za nujno potrebno in pozval bo zbornice, naj se o njej izjavijo. Tudi je naklonjen željam odvetnikov, v kolikor se v programih nanašajo na administrativno postopanje; po njegovem mnenju naj se izdelajo za vsak posamezni administrativni oddelek posebni predlogi, katere bo on sam predložil dotičnim ministrstvom in tudi zastopal po željah odvetnikov. Ob koncu konference, ki je trajala razun kratkega odmora od 10. dop. do 7. zvečer, si je minister izgovoril, da se če treba zopet obrne na komite.

Tako komunike, ki je bil razglašen po dnevnih in strokovnih časopisih. Več tudi ni povedal na izvenrednem občnem zboru nižje-avstrijske odvetniške zbornice dne 29. novembra njen in stalne delegacije predsednik pl. Feistmantel, a je prosil, naj se zbor z njegovimi izvestji zadovolji ter ne zahteva o njih tačas debate, ker je zares upati, da justično ministerstvo dejanski izvrši, kar je obljubil delegaciji.

Najnovejše gibanje za vseučilišče v Ljubljani.

Velike stavbe — in med te spadajo tudi vseučilišča — se ne gradé čez noč, nego zahtevajo svojih proračunov in priprav, svojih — dob. Ko je leta 1898. izšel iz deželnega zbora kranjskega tako krepak impulz za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani, ni mogel nihče pričakovati, da vladni in še drugi merodajneši faktorji kar hitro storé tudi svojo dolžnost. Ne glede na to, da tedanja Thunova vlada ni načeloma odklanjala naše zahteve, da se je nadalje deželnozborski deputaciji z vseučiliško peticijo zagotovil sprejem pri cesarji, da so se ustanovili deželni stipendiji za priskrbo slovenskih vseučiliških docentov: bil je poglobitni uspeh započete akcije ta, da je sodobna generacija sploh skoraj po desetletjih zopet začela in sicer resno začela razmišljati vprašanje o vseučilišči za Slovence ter svest zadobila, da — nazaj ne sme. Lahko si je bilo misliti, da treba le malega vnanjega povoda in gibati se začne cela truma naprej na isti vzvišeni smoter. Da pa se zamore gibanje razviti tako intenzivno in ekstenzivno, kakor se je zgodilo zadnje tedne, tega nismo pričakovali. Pričakovati ni bilo, da bo tekom par tednov zgodovina slovenskega vseučiliškega vprašanja napredovala za celo dobo, ki je polna raznovrstno lepih pojavov in ki jo zamoremo, osobito če prezremo nekaj neizogibnih marog, prištevati najlepšim poglavjem našega kulturnega prizadevanja sploh, akoravno je še dalječ — do smotra. Iz bogate kronike naj omenimo le nekaj markantnejših mest!

Koncem oktobra so na vseučilišči v Inomostu nemški dijaki siloma preprečili prvo predavanje privatnega docenta za avstr. civilno pravdo, dra. Menestrina, v italijanskem jeziku. Vsled tega so se italijanski profesorji in dijaki ter italijanski državni poslanci obrnili do naučnega ministra pl. Hartela, ki jim je baje obljubil pomoč s tem, da se Italijanom ustanovi v treh letih lastna univerza. V seji poslanske zbornice dne 7. novembra je minster, odgovarjajoč na interpelacijo italijanskih poslancev, zares nekako opravičeval se, češ, da se nobena fakulteta ne da čez noč ustanoviti, da pa, če narodne skrbi ali sovražnosti preprečijo organizacijo samostojne juridične fakultete za Italijane v Inomostu, bo »vlada dolžna poskrbeti, da se italijanskim dijakom kako drugače zajamči možnost, studirati brez ovir v materinem jeziku, in se ne bo obotavljala, če bo treba, v ta namen poiskati si ustavno pritrdilo državnega zbora«.

To vladno razodetje je osupnilo vse slovanske narode, ki za svoje stare in bolj upravičene vseučiliške težnje niso še pričakali naklonjenosti, kakeršna se je pravkar izkazala Italijanom. Vzlasti pa je to vžgalo jugoslovansko akademično mladež, ki je že nekaj dnij poprej pripravljala se za protest proti italijanskemu vseučilišču v Trstu, ob enem pa k novi akciji za vseučilišče v Ljubljani. Že dne 7. novembra so imeli slovenski, hrvatski in srbski dijaki v Gradci na akademičnih tleh veliko zborovanje, na katerem so se navdušeno izjavili za slovensko univerzo v Ljubljani in sklenili naprositi vse slovanske državno-zborske klube, deželni zbor kranjski, občinski svet ljubljanski in druge slovenske korporacije, naj z vso vnemo pospešujejo ustanovitev univerze. Jugoslovanski akademiki na Dunaji pa niso mogli koj zborovati, ker se jim je to prepovedalo, nego so ob demonstracijah v avli dne 8. novembra izročili rektorju obsežno spomenico za univerzo v Ljubljani, ob enem pa tudi protest zoper trditve, s katerimi so italijanski dijaki poprej skušali dokazati potrebo italijanske univerze. Odslej je pod vodstvom akademičnih društev »Slovenije« in »Triglava« naše dijaštvo delovalo neumorno in tudi doseglo, da se je narod naš, moralno podpiran tudi od drugih Jugoslovánov in Čehov, hitro boljše organiziral v prizadevanju za domače slovensko vseučilišče.

Dne 10. novembra je občinski svet ljubljanski v izvenredni seji sklenil krepke resolucije za vseučilišče in izvolil deputacijo, ki naj osebno zastopa tozadevno peticijo pri dunajski vladi. Na to so dan za dnem skoro vse slovenske občine sklepale jednake peticije in pridružile so se jim tudi mnoge hrvatske iz Istre in Dalmacije. Poleg domačih časopisov, ki so v vsaki številki z dobrimi razpravami ali točnimi poročili navduševali občinstvo za vseučiliško idejo, pripomogli so k temu mnogo tudi nekateri veliki javni shodi, tako dne 11. novembra shod na češki tehniko v Pragi, katerega se je pod vodstvom čeških visokošolskih profesorjev udeležilo okolo 3000 čeških in jugoslovanskih dijakov, nadalje dne 14. novembra zborovanje »Slovenije« na Dunaji, pri katerem so vpričo tisoč in čez visokošolcev govorili zastopniki raznih slovanskih državnozborskih klubov, potem dne 15. novembra velika skupščina jugoslovanskih akademikov na zagrebškem vseučilišču, dne 21. novembra shod slovanskih visokošolcev v Pešti, dne 1. decembra velika manifestacijska shoda v Ljubljani in v Trstu.

In odločujoči faktorji? Dne 28. in 29. novembra so župan Hribar, dr. Majaron in dr. Požar kakor deputacija občinskega sveta ljubljanskega zastopali stvar pri naučnem ministru in ministerskem predsedniku ter dobili utis, da hoče vlada vprašanje resno studirati. Nekako tako, četudi manj pomenljivo se je izjavljal naučni minister dne 6. decembra v poslanski zbornici, ko je bila razprava o nujnem predlogu, katerega so bili vsi trije jugoslovanski klubi podali dne 12. novembra in ki se je glasil: »C. kr. vlada se pozivlja, predložiti poslanski zbornici kar najhitreje mogoče zakonski načrt, s katerim se zagotovi ustanovitev vseučilišča z juridično, filozofično in teologično fakulteto za južne Slovane.« Debata o tem predlogu, katerega so zastopali poslanci dr. Šusteršič, dr. Žaček, dr. Ferjančič, dr. Klaić in dr. Ploj, bila je deloma burna in sploh velezanimiva. Nujni predlog seveda ni zadobil večine, vendar pa radi tega ni odstavljen z dnevnega reda, ker je stvar prišla po drugem potu v naučni odsek in ker vse kaže, da slovanski zastopniki avstrijskega juga resno vpoštevajo novo resno stanje našega vseučiliškega vprašanja.

Književna poročila.

Zbirka avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku: III. zvezek. Izvršilni red. Kakor smo poročali, je odbor društva »Pravnika« v seji dne 29. aprila letos sklenil nadaljevati imenovano zbirko in v III. zvezku izdati izvršilni red z vsemi tozadevnimi zakoni, naredbami in judikati. Predno se je dalo pričakovati, izpolnil je g. sodni tajnik I. Kavčnik, ki je prevzel sestavo in uredništvo tega zvezka, svojo težko nalogo. V zadnji odborovi seji je namreč g. Kavčnik poročal naslednje:

Rokopis je sedaj dogotovljen in izročam ga slav. odboru, da ž njim razpolaga. Kar se tiče tvarine, zbrani so v njem mimo teksta uvodnega zakona in izvršilnega reda samega vsi ukazi, tikajoči se teh dveh zakonov in vsa judikatura najvišjega sodišča, kolikor je je bilo mogoče dobiti po nemških strokovnih časopisih, »Slov. Pravniku« in v češkem »Právniku«.

Zastran ukazov pripominam še posebej: Statutov avstroogrške banke in pa drugih privilegiranih denarnih zavodov nisem priobčil po celem besedilu, ampak jih samo citiral, ker za slovenske pokrajine nimajo posebne praktične važnosti. Pri §-u 77 izvrš. r. priobčil sem ukaz z dne 15. marca 1898 drž. zak. št. 55 o položbah v depozitne urađe, ker je ta ukaz za prakso jako važen, vrhutega pa sem pri tem §-u citiral tudi vse druge, sodnih položeb se tikajoče ukaze in naredbe, tako da se tu nahaja popolna zbirka vseh, sodno položbo zadevajočih predpisov. K §-u 106 izvr. r. privzel sem tudi ukaz z dne 5. maja 1897 drž. zak. št. 116 o napravi in popravi imenikov prisilnih upravnikov. Ker naj slovenska izdaja izvrš. reda služi tudi osobju pisarničnih uradnikov, zbral sem pri §-u 24 izvrš. r. vse, izvrševalnim organom namenjene predpise (zlasti o pristojbinah izvrš. organov in njih odmeri), pri §-u 144 izvrš. r. pa vse, cenitev nepremičnin zadevajoče predpise, tako da pisarniški uradniki in izvrševalni organi, ki imajo s temi stvarmi posla, dobijo tu zbrano vse, kar potrebujejo pri svojem uradovanju. Za vodje zemljiških knjig posebej bo v dodatku priobčen prevod »knjižnih zaznameb«, tikajočih se izvršilnega reda. Drugih podrobnosti ne bom navajal.

Judikature ne bodem obširneje razmotraval, pripominam le, da je v izdaji jako številno zastopana in da bode morda zavzemala nekako toliko prostora, kolikor ga zavzemajo »motivi« v nemški Schauer-jevi izdaji.

Kar se tiče terminov, dovolite mi nastopne opomnje. Takoj ko sem začel zbirati gradivo, videl sem, da v uradnem prevodu ni nikake jednote glede terminov, da se za eden in isti nemški izraz rabijo različni slovenski termini in naopak, da eden in isti slovenski izraz služi po več nemškim izrazom. Tako na pr. se med »Bekanntmachung, Kundmachung, Verkündigung« nič ne razločuje, nasprotno pa na pr. slovenski izraz »oprava,

opravi« služi 35 različnim nemškimi izrazom. Sklenil sem te različne termine zjednačiti kolikor mogoče po dr. Babnikovi terminologiji. Da pa ne bi ravnal samovoljno, izpisal sem si vse te izraze in jim pridejal še vse v izvrševalnem redu, v uvodnem zakonu ali v ukazih se nahajajoče nove izraze, potem pa sam si glede njih ustanovitve izprosil sopomoči pri sedanjem uredniku slovenskega državnega zakonika, g. dr. Franu Vidicu in pri ministerijalnem tajniku g. dr. Janko Babniku. Oba gospoda sta mi radovoljno obljubila sopomoč in na Dunaji smo potem skupno na podlagi navedene terminologije vse te izraze — bilo jih je okoli 700 — zjednačili. Kar je novih v uradnem prevodu, smo skoro vse obdržali, prav zaradi tega, ker so uradno ustanovljeni. Premenili smo le nastopne: Namesto »terjavščina« vzeli smo terjatev, ker se je doslej ta izraz izključno rabil in ga ima tudi uradni prevod na prav mnogih mestih; mesto »prostovoljna prodaja« (Verkauf aus freier Hand) določili smo prodaja pod roko, ker »Verkauf aus freier Hand« ni prostovoljna prodaja, ampak prisilna; mesto »potrata« (Verbringen) vzeli smo raznašanje, ker potrata ne odgovarja pojmu v §-u 379 odst. 2 izvrš. r. »Verbringen«. Končno vzeli smo mesto »stan bremen« izraz bremenski stan, ker ima zemljiškopravni zakon za »Lastenblatt« bremenski list. Izraza sodnija, katerega rabi novejši čas uradni prevod, nismo spremenili, ker se nahaja v vseh tiskovinah. Soglasno pa smo bili mnenja, da je edina prava tvorba sodišče, in prepustilo se je odboru društva »Pravnik«, da se odloči za eno ali drugo. Glede izrazov, ki smo jih skupno ustanovili, je g. dr. Vidic obljubil, da jih bo uporabljal izključno pri prevodih državnega zakonika. Vsi termini pa bodo priobčeni v posebnem dodatku k tej izdaji izvršilnega reda.

Prosim, da slavni odbor sprejme to poročilo na znanje in sklene tudi o tem, ali naj se rabi v izdaji izraz sodnija ali sodišče.

Mjesečnik pravnika društva u Zagrebu, urednik mu prof. dr. Josip Šilović, priobčil je letos naslednje razprave: Dr. D. Čupović: Reforma gradjanskoga parbenoga postupnika. — Dr. Stepan Posilović: Moderna proizvodnja. — Dr. P. Marković: Odvjetništvo i moderni promet. — Dr. A. Badaj: Dva važna slučaja nadležnostnog reciprociteta naprama Austriji i Ugarskoj. — Dr. M. Rein: Praktične studije iz pojbnog zakona. — Ž. Perić: Nekoliko misli o promeni narodnosti v slučaju aneksije. — Dr. H. Horvat: Titulus acquirendi kod vlastničke tužbe na nekretninu. — M. Rojc: Nešto o dvim institucijama modernih kaznenih zakonika (uvjetno izrečenje kazne i progon samo na zahtjev povredjenika) — ter predlog kako bi se kod nas uvele. — Dr. A. Badaj: Agrarnopravno iverje. — F. Haladi: Zakonodavstvo i upravno uredovanje glede fabrikacije i prometa umjetnih i zdravlju škodljivih vina. — F. pl. Kruszelnicki: Priziv u novom austr. gradjanskom postupniku. — A. Gavez: Brisanje zadružnog svojstva po §-u 55 zakona od 9. svibnja 1889 o zadrugah u savezu sa § 36 istoga zakona. — Dr. S. Posilović: Ubrojivost po kaznenom pravu i sloboda volje. — Uvjetno izrečenje kazne i progon samo na

zahtjev povredjenika. — Dr. M. Brezinščak: Misli o bodočem našem občinskem zakonu. — Dr. M. Košutić: Princip publiciteta u našem tabularnom pravu. — Dr. M. Biščan: Da li se može i kada se može povodom priziva proti osudi odrešujućoj ukinuti osudu kotarskoga suda bez javne razprave, predvidjene u §-u 427 k. p. — A. Gavez: Nezakofnite potajne diobe i položaj zadrugara u nezakonito razdijeljenim zadrugama. — Dr. S. Posilović: Crtice iz kaznenog prava. — Dr. J. Šilović: Anarkizam i kazneno pravo. — S. Popović: Ima li mjesta mandatnom postupku proti hipotekarnom dužniku? — F. Haladi: Gruntovni unosi povodom uredjenja zemljištnih zajednica po zakonu od 25. travnja 1894. — Nadaljnja tvarina je bila razvrščena pod zaglavji: Svaštice. Književne obznane. Viestnik. — Mjesečnik nastoji sedaj XXVIII. leto in velja za nečlane 16 K na leto.

Razne vesti.

V Ljubljani, 15. decembra 1901.

— (Iz kronike društva »Pravnika.«) Odbor je imel v zadnjem času tri seje, v katerih se je največ bavil s priredbo »izvršilnega reda« v slovenskem jeziku. Urednik g. sodni tajnik Kavčnik je že v seji dne 4. oktobra poročal, da je rokopis z zadevnimi zakoni, naredbami in judikati dogotovil, da pa terminologija, vzeta iz uradnih prevodov, tu in tam ni jednotna, da se tudi ne strinja z običajno dr. Babnikovo »Terminologijo« ali pa ne ustreza domačemu govoru. Odbor je sklenil, da ne kaže vse terminologije po kakí enketi pretresati in določati, nego da naj jo g. Kavčnik uredi kolikor moči temeljem dr. Babnikove »Terminologije«, a kar ostane dvomljivega, naj se pridrži za skupno posvetovanje. — V odborovi seji dne 16. novembra je poročal g. Kavčnik, da je rokopis po zmislu odborovega sklepa docela uredil in da mu je pri tem ostalo kakih 70 dvomljivih terminov ter nekaj mest, ki se mu v oficijalnem prevodu dotičnih zakonov itd. ne vidijo popolnem točno. Poročal je tudi, da je pisal uredniku slovenskega državnega zakonika g. dru Vidicu, ker treba ž njim sporazumno ravnati radi nadaljnje rabe terminologije. Odbor je vzel to na znanje. — V zadnji odborovi seji dne 14. t. m. pa je g. sodni tajnik Kavčnik podal konečno izvestje, katero prijavljamo mej »Književnimi poročili«. Odbor je odobril vse priprave, pregledal in prevzel rokopis in izrekel g. Kavčniku soglasno priznanje in zahvalo, da je s požrtovalnim in energičnim trudom v nekoliko mesecih priredil izdajo zakonov, ki bo, lepo delo »Pravnikove« literature, gotovo ustrezala svojim namenom. Odbor je nadalje soglasno sklenil, da je tudi v tej izdaji rabiti termin sodišče (namestu sodnija), da društvo »Pravnik« izda ta III. zvezek svoje zbirke zakonov v samozaložbi in da je izdajo kar najbolj pospešiti. — V 1. in 2. ime-

novani seji se je odbor bavil tudi s prirejanjem poljudno-znanstvenih predavanj, o katerih poročamo na drugem mestu, ter v 2. seji z vprašanjem vseučilišča v Ljubljani, za katero se je sklenilo, podati vnovič peticijo na državni zbor.

— (Štiridesetletnico) svojega službovanja je praznoval dne 20. pr. m. gospod Jos. Gerdešič, predsednik c. kr. okrožnega sodišča v Rudolfovem. Mnogobrojni častilci njegovi so mu priredili istega dne slavnosten banket, katerega se je v duhu udeležila vzlasti vsa Dolenjska, spominjajoča se premnogih zaslug jubilarjevih. »Ad multos annos!«

— (Poljudno-znanstvena predavanja.) Na inicijativo društva »Pravnika« se je, kakor smo že poročali na str. 218., sestavil od »Slov. Matic«, »Zdravniškega društva« in »Pravnika« odbor, ki naj bi skrbel, da se letošnje jesen prično v Ljubljani javna predavanja poljudno-znanstvene vsebine. Ta vse hvale vredna namera se je vresničila. Omenjeni odbor je v več sejah določil podroben program ter preskrbel predavatelje. In tako se je dne 24. pr. m. ob $\frac{1}{2}$ 11. uri otvorila vrsta predavanj v risalnici nove mestne deklhiške šole z nagovorom g. dra. Majarona, ki je ob kratkem razložil potrebo, pomen in namen takih predavanj. Predaval pa je prvi velezanimivo g. prof. Ivan Vrhovec »o nekdanjih pokopališčih ljubljanskih in o ustanovitvi pokopališča pri sv. Krištofu«. Občinstva se je toliko nabralo, da je morala oditi dobra polovica, ker ni dobila v dvorani prostora. Zato je bilo treba za naslednja predavanja priskrbeti večjo dvorano, katero je tudi res dovolil v »Mestnem domu« g. župan Hribar. Dne 8. in 15. t. m. sta prav tako mnogobrojnemu občinstvu predavala gg. dr. Alojzij Praunseis in dr. O. Krajec »o sestavnih delih človeškega telesa« ter poučna izvajanja ilustrirala z raznimi preparati in demonstracijami, tako da je bilo poslušalstvo jako zadovoljno. Nadalje bodo predavali: Dne 22. t. m. gosp. dež. sod. svetnik Wenger »o civilnem in kazenskem pravosodstvu nekda in sedaj«; dne 29. t. m. prof. Vrhovec »o ljubljanskih pokopališčih« (nadaljevanje); v januariji pa g. ravnatelj Iv. Šubic »o električnih železnicah« in g. mestni zdravstveni svetnik dr. Kopriva »o tuberkulozi«. Po vsem tem se je nadejati, da se predavanja udomačijo in obrode mnogo dobrega sadu.

— (»Zmočen!«) Listi poročajo: Pred nekoliko tedni se je vršila pri deželnem sodišču v Trstu prizivna razprava radi razžaljenja časti. Nekdo s Krasa je razžalil drugega z besedami: „Vi ste zmočen« (zmešan, nečiste pameti). Zaradi tega razžaljenja je žalivec dobil od sežanskega okrajnega sodišča primerno kazen. Ker je vložil priziv na drugo inštanco, se je vršila omenjena prizivna razprava. Prizivni razpravi je predsedoval deželnega sodišča svetnik P. vpričo treh tovarišev, od katerih zna dvojica še precej dobro — tako menda pravita sama — slovenski. Čim je predsednik proglasil razpravo otvoreno, je — ne da bi bil tudi samo informativno zasllišal stranko — po kratkem posvetovanji proglasil razsodbo, s katero je bil obtoženec rešen kazni, prisojene mu od okrajnega sodišča v Sežani, ter je bilo naloženo stranki-tožiteljici, t. j. razžaljenemu, da plača žalivcu

vse stroške prve in druge stopinje, a vse to iz razloga, ker v besedi „zmočen“ ali — kakor se je izrazil predsednik — „bagnato“ ni obseženo nikako razžaljenje časti. Sodnik je menil, da beseda zmočen pomeni — kopan! Torej v pričo senata, v katerem sedita dva, slovenščine večča svetnika, in v pričo strank slovenske narodnosti, katerih niti povprašali niso o pomenu besede „zmočen“, proglašajo predsednik žalivca oproščenim, češ, da beseda „zmočen“ pomenja „bagnato“ in da v tej besedi ni obseženo kaznjivo dejanje, in obsoja razžaljenega v povračilo vseh stroškov?! Neverjetno, a resnično! Vse to radi nepoznanja našega jezika od strani c. kr. sodnih uradnikov!“

— (Pravni drobiž.) XIV. Vojaška taksa, katera je še-le v plačilo zapadla po otvorjenem konkurzu, ne spada med dolgove konk. mase v smislu §-a 29 št. 1 *lit c*) k. r., ker po navedeni zakoniti določbi ne spadajo vsi tekom konkurza prezadolžencu naloženi davki in pristojbine med skladne dolgove, marveč le takšni, kateri konkurzno sklado samo zadevajo in so združeni z oskrbovanjem in vzdrževanjem iste; vojaška taksa pa je le z osebo prezadolženca spojena in torej čisto zasebna pristojbina, ki nima nič zveze z oskrbovanjem in realizacijo skladnega premoženja (razsodba najvišjega sodišča z dne 28. februarja 1901 št. 2090). — XV. § 45. vojnega zakona ima le takšne osebe v mislih, katere še niso zadostile naborni dolžnosti; ako se torej kdo v tem oziru pregreši, ki je že k vojakom potrjen, akoravno še ni uvrščen med vojake (rekrute), nima mesta določba citir. zakona (razsodba kasac. dvora z dne 18. marca 1901 št. 12032).

K. W.

— (Pravozastopniki pa reklama.) Načelništvo zastopniške zbornice za okrožje nadsodišča v Monakovem je dobilo zadnji čas razloge, da je vsem članom te zbornice doposlalo naslednjo okrožnico: »Po časopisih vzbujajo pozornost poročila o delovanju in zlasti o uspehih posameznih zastopnikov v njih poklicu. Ta poročila vzbujajo pa po svoji vsebini tudi sum, da takšna priobčila že naprej niso neznanu udeleženi pravozastopnikom. Če pa pravozastopnik neposredno ali posredno provzroča časniške objave, ki naj njemu preskrbe prakso ali sploh služijo za reklamo, tedaj je to početje, katero se ne ujema s §-om 28 pravozastopniškega reda in katero v danem slučaju mora pokoriti častno sodišče po §-u 62. Načelništvo pravozastopniške zbornice za okrožje nadsodišča v Monakovem je glede na to, da ima po §-u 49 št. 1 pravozastopniškega reda dolžnost nadzirati izpolnjevanje dolžnosti zborničnih članov, v današnji seji sklenilo, da s tem na gorenje naredbe opozarja resno vse zbornične člane.«

»Slovenski Pravniki« izhajajo 5. dne vsacega meseca in dobivajo ga člani društva »Pravniki« brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 10 K, za pol leta 5 K.

Uredništvo in upravništvo je v Ljubljani, v Gospodskih ulicah št. 16; naroča se tudi pri O. Fischerju, knjigotržcu v Ljubljani, na Kongresnem trgu.

**Kazalo za ta XVII. letnik „Slov. Pravnika“ bo
priloženo I. številki prihodnjega letnika.**

